

บทที่ 2

การผลิตและใช้ทางแปรสภาพ

ภาคเหนือประกอบด้วยจังหวัดต่าง ๆ ทั้งสิ้น 17 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ ตาก นครสวรรค์ น่าน พะเยาแพร่ พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน สุโขทัย อุตรดิตถ์ อุทัยธานี แต่เนื่องจากความแตกต่างในลักษณะกายภาพ จึงมีการแบ่งภาคเหนือออกเป็น 2 ภาค คือภาคเหนือตอนบนและภาคเหนือตอนล่าง ภาคเหนือตอนบนประกอบด้วย 9 จังหวัด คือ เชียงราย เชียงใหม่ น่าน พะเยาแพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน และตาก (ศูนย์สนเทศ การเกษตรและสหกรณ์, 2525) เนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 63.9 ล้านไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2526) พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่สูง บริเวณที่ราบจะมีเฉพาะที่ราบสองฝั่งแม่น้ำและที่ราบระหว่างภูเขา ปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยทั้งภาคเท่ากับ 1,270.5 มิลลิเมตรต่อปี อุณหภูมิโดยเฉลี่ย 25.9 องศาเซลเซียสและความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยทั้งภาค 72.9 เปอร์เซ็นต์

สำหรับพื้นที่ป่าไม้ทั้งหมดจากการสำรวจด้วยภาพถ่ายดาวเทียมใน พ.ศ. 2523 เท่ากับ 48,672,988 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 76.2 ของเนื้อที่ทั้งหมด ประกอบด้วยป่าชนิดต่าง ๆ คือป่าดงดิบ ป่าไม้ผลัดใบ ป่าเต็งรัง ป่าสน และป่าละเมาะ ในปีดังกล่าวเนื้อที่ประมาณ 4,155,102 ไร่ หรือร้อยละ 6.5 ของเนื้อที่ทั้งหมดเป็นพื้นที่ป่าที่ถูกทำลายกลายเป็นป่าเสื่อมโทรมไม่ได้นำมาใช้เพื่อการเกษตร และเนื้อที่อีกประมาณ 780,262 ไร่ ถูกปล่อยให้เป็นที่รกร้างว่างเปล่าซึ่งที่ดินนี้เกิดจากการทำลายป่าเพื่อการทำไร่ ภายหลังเมื่อดินเสื่อมสภาพก็ถูกทิ้งเป็นป่าหญ้าคา ใน พ.ศ. 2525 ได้มีการสำรวจพื้นที่ป่าไม้ด้วยภาพถ่ายดาวเทียมอีกครั้งหนึ่งพื้นที่ป่าไม้เหลือเพียง 42,326,875 ไร่ ซึ่งแสดงว่าภายในระยะเวลา 3 ปี พื้นที่ป่าไม้ภาคเหนือถูกทำลายเพิ่มขึ้นถึง 4,346,113 ไร่ ทำให้พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมเพิ่มเป็น 9,281,477 ไร่

พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมในภาคเหนือตอนบนอาจจะประเมินได้จากสมรรถนะของพื้นที่ดิน ซึ่งจากการสำรวจของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรพบว่าพื้นที่ดินที่เหมาะสมแก่การปลูกพืชเกษตรมีทั้งสิ้นประมาณ

6,502,126 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 10.2 ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับเป็นป่าไม้มีประมาณ 51,330,343 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 80.3 ของพื้นที่ทั้งหมด นอกจากนี้ก็เป็นพื้นที่อื่น ๆ อีกประมาณ 6 ล้านไร่ แต่พื้นที่ป่าไม้จากการสำรวจด้วยภาพถ่ายดาวเทียมมีเพียง 42,326,875 ไร่ จึงมีพื้นที่ที่เหมาะสมจะทำการปลูกป่าได้อีกประมาณ 9,003,468 ล้านไร่

ดังนั้นจึงประมาณได้ว่าในเขตภาคเหนือตอนบนเมื่อศึกษาจากสมรรถภาพของชั้นดิน และสภาพพื้นที่ป่าที่ถูกทำลายจะสามารถปลูกป่าได้อีกประมาณ 9 ล้านไร่ (ตารางที่ 2.1)

2.1 การปลูกสร้างสวนป่าในประเทศไทย

การเพิ่มพื้นที่ป่าสามารถทำได้โดยการปลูกป่า เนื่องจากป่าธรรมชาติมีอัตราการเพิ่มพูนของปริมาณเนื้อไม้ต่ำว่า การปลูกป่าจะเป็นการเพิ่มพื้นที่ป่าได้อย่างรวดเร็ว การปลูกป่าได้ดำเนินงานมาเป็นเวลานานโดยส่วนใหญ่จะดำเนินงานโดยรัฐ ซึ่งเริ่มทดลองปลูกครั้งแรกใน พ.ศ. 2449 โดยพระยาวันพฤกษ์พิจารณ์ (กรมป่าไม้, 2527) เป็นการปลูกป่าที่นำรูปแบบการปลูกมาจากประเทศพม่า โดยการจ้างชาวไร่หยอดเมล็ดคลงหลุม (TAUNGYA SYSTEM) ใน พ.ศ. 2453 กรมป่าไม้จึงได้เริ่มทำการปลูกสร้างสวนป่าขึ้นเป็นครั้งแรกที่สวนป่าแม่พริก อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ และสวนสักแม่จิว อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ (กรมป่าไม้, 2527) การปลูกสร้างสวนป่าในระยะแรกเป็นการปลูกสร้างสวนสัก สำหรับไม้กระยาเลยเริ่มปลูกเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2462 โดยทดลองปลูกไม้โกงกางที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี การปลูกสร้างสวนป่าในระยะแรกเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่อง มีหน่วยงานที่รับผิดชอบคือกรมป่าไม้ อย่างไรก็ตามก่อนที่ประเทศไทยจะเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มีการปลูกสร้างสวนป่าไปแล้วเป็นจำนวน 54,710 ไร่

เมื่อประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ใน พ.ศ. 2504 รัฐบาลได้มีนโยบายในเรื่องของการปลูกสร้างสวนป่า เพื่อทดแทนพื้นที่ป่าที่ถูกทำลายและได้กำหนดพื้นที่ป่าไม้ที่จะปลูกทดแทนไว้ในแผนพัฒนาแต่ละฉบับต่อเนื่องกันโดยลำดับตั้งแต่แผนพัฒนา ฉบับที่ 1 ถึงแผนพัฒนา ฉบับที่ 5 รวมพื้นที่ปลูกป่าที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ เท่ากับ 4,610,500 ไร่ ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.1

การคำนวณพื้นที่ที่ยังสามารถปลูกสร้างสวนป่าไม่ได้ในเขตภาคเหนือตอนบน

หน่วย : ไร่

1. <u>คำนวณจากชั้นสมรรถนะที่ดิน</u>	<u>เนื้อที่</u>
พื้นที่ดินภาคเหนือตอนบนทั้งหมด	63,911,818
พื้นที่ที่เหมาะสมแก่การทำเกษตร	6,502,126
พื้นที่ที่เหมาะสมจะเป็นพื้นที่ป่า	51,330,343
แต่จากการสำรวจพื้นที่ป่าไม้ในปี 2526	42,326,875
พื้นที่ที่ยังสามารถปลูกป่าได้	9,003,468

หรือประมาณ 9 ล้านไร่

2. <u>คำนวณจากพื้นที่ป่าที่ถูกทำลาย</u>	<u>เนื้อที่</u>
พื้นที่ป่าไม้ในปี 2523	48,672,988
พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมถูกทำลายไม่ได้นำมาใช้ทำการเกษตร	4,155,102
พื้นที่ที่รกร้างว่างเปล่า	780,262
พื้นที่ป่าไม้ในปี 2526	42,326,875
พื้นที่ป่าที่ถูกทำลายเพิ่มขึ้น	4,346,113
พื้นที่ที่ยังสามารถปลูกป่าได้	9,281,447

- ที่มา : 1. คำนวณจากข้อมูลการสำเนาซึ่งปฏิบัติการนโยบาย แผนงานและรูปแบบ
การพัฒนาการเกษตรที่ค่อนของภาคเหนือตอนบน
2. สถิติป่าไม้
3. คำนวณจากข้อมูลปี 2525

ตารางที่ 2.2 การปลูกสร้างสวนป่าที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนพัฒนา ฉบับที่	พ.ศ.	พื้นที่ปลูก (ไร่)			เปอร์เซ็นต์ ^{1/} การเปลี่ยนแปลง
		สัก	กระยาเลย	รวม	
1	2504-2509	30,000	48,000	78,000	--
2	2510-2514	90,000	50,000	140,000	+79.5
3	2515-2519	100,000	142,500	242,500	+73.2
4	2520-2524	ไม่มีการแยกประเภทของป่า		2,500,000	+930.9
5	2525-2529	ไม่มีการแยกประเภทของป่า		1,650,000	-34.0
รวม		4,610,500			

ที่มา : บัญวงศ์ ไทยอุตสาหกรรม
1/ จากการคำนวณ

ตารางที่ 2.2 แสดงถึงเป้าหมายการปลูกสร้างสวนป่าในประเทศไทย โดยหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กรมป่าไม้ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ บริษัทไม้อัดไทย และภาคเอกชน นโยบายการปลูกสร้างสวนป่าจะแตกต่างกันไปในแผนพัฒนาฯ แต่ละฉบับ

ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 นั้นเป็นปีแรกที่มีการกำหนดพื้นที่ปลูกป่าโดยกำหนดให้มีการปลูกปีละ 13,000 ไร่ แบ่งเป็นส่วนสัก 5,000 ไร่ และไม้กระยาเลย 8,000 ไร่ รวมพื้นที่เป้าหมายทั้งสิ้น 78,000 ไร่

เมื่อเข้าสู่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ได้มีการขยายพื้นที่ปลูกสร้างสวนป่าเพิ่มขึ้น โดยเพิ่มการปลูกสร้างสวนสักเป็นปีละ 90,000 ไร่ และไม้กระยาเลยปีละ 50,000 ไร่ เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาฯ จะได้พื้นที่ป่า 140,000 ไร่ เพิ่มจากที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ถึง 79.5%

ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 พื้นที่ป่าไม้เมื่อสิ้นสุดในปี 2519 เท่ากับ 242,500 ไร่ เป็นการปลูกสักปีละ 20,000 ไร่ ไม้กระยาเลย 50,000 ไร่ และการปลูกเพื่อปรับปรุงดินน้ำลำธาร 92,500 ไร่ พื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นจากแผนพัฒนาฯ ฉบับเดิม 73.2%

ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 ได้มีการตื่นตัวที่จะเพิ่มพื้นที่ปลูกสร้างสวนป่าเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากถึงปีละ 5 แสนไร่ เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาฯ จะทำให้มีพื้นที่ตามเป้าหมายถึง 2.5 ไร่ ในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงให้มีการลดต้นทุนการปลูกโดยการส่งเสริมให้เอกชนเข้ามาลงทุนปลูก โดยการจ้างเหมาเป็นรายพื้นที่หรือโครงการโดยไม่มีการแบ่งแยกประเภทของป่าดังเช่นแผนพัฒนาฯ ฉบับก่อน เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาฯ พื้นที่ป่าไม้ที่จะปลูกตามเป้าหมายเพิ่มขึ้นจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ถึง 9 เท่า

สำหรับแผนพัฒนาฯ ฉบับปัจจุบันได้เน้นถึงการปลูกสร้างสวนป่าเศรษฐกิจปีละ 3 แสนไร่ ซึ่งจะได้พื้นที่ปลูก 1.5 ล้านไร่ รวมทั้งส่งเสริมการปลูกป่าทดแทนเพื่อการอนุรักษ์ดินปีละ 30,000 ไร่ ในพื้นที่สามจังหวัดภาคเหนือ คือ แม่ฮ่องสอน น่าน และเชียงราย เนื่องจากอัตราการทำลายป่าสูงมาก เมื่อสิ้นสุดแผนจะได้พื้นที่ปลูกตามเป้าหมาย 1,610,500 ไร่ ลดลงจากแผนเดิม 34.0%

จากแนวนโยบายดังกล่าวได้มีหน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบในเรื่องการปลูกสร้างสวนป่าหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ซึ่งสามารถแบ่งประเภทหน่วยงานที่ทำการปลูกสร้างสวนป่าได้เป็น 5 ประเภท คือ กรมป่าไม้, องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้, บริษัทไม้ฉัตรไทย, ผู้รับสัมปทานการทำไม้ และเอกชนทั่วไป

2.1.1 การปลูกสร้างสวนป่าของกรมป่าไม้

การปลูกสร้างสวนป่าในภาครัฐบาล กรมป่าไม้จะเป็นผู้รับผิดชอบและดำเนินการ กรมป่าไม้เป็นหน่วยงานแรกที่ทำกรปลูกและได้ดำเนินการปลูกเป็นจำนวนมากเมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ การปลูกดำเนินการโดย 3 หน่วยงาน ได้แก่ กองอนุรักษ์ดินน้ำ กองจัดการที่ดินป่าสวน และกองบำรุง

กองอนุรักษ์ต้นน้ำทำการปลูกป่าโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาต้นน้ำ มีการปลูกรวมทั้งสิ้น 508,130 ไร่ เมื่อถึงปี พ.ศ. 2526

กองจัดการที่ดินป่าสงวนซึ่งปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรม มีการปลูกป่าไปแล้วทั้งสิ้น 547,674 ไร่ ในรูปหมู่บ้านป่าไม้โดยการนำราษฎรที่บุกรุกป่าเสื่อมโทรมเข้ามารวมกันในหมู่บ้านป่าไม้พื้นที่ที่ถูกบุกรุกก็ทำการปลูกป่าโดยการจ้างราษฎรในหมู่บ้านป่าไม้เป็นผู้ปลูก

กองบำรุงทำการปลูกป่าเพื่อหวังผลทางเศรษฐกิจโดยคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย ดังนั้น ไม้ที่ปลูกจึงเป็นไม้มีค่า เช่น สัก ไม้ยาง และมีการปลูกไม้โตเร็วเพื่ออุตสาหกรรมบางประเภท รวมทั้งการปลูกไม้สำหรับใช้เป็นเชื้อเพลิง เมื่อถึง พ.ศ. 2526 กองบำรุงได้ทำการปลูกป่าแล้ว ประมาณ 1,175,602 ไร่

หน่วยงานทั้งสามของกรมป่าไม้ได้ทำการปลูกสร้างสวนป่ามีจำนวนรวม 2,231,406 ไร่ ใน พ.ศ. 2526 (ตารางที่ 2.3) ขณะที่พื้นที่เป้าหมายที่กำหนดไว้ในช่วงระยะเวลาเดียวกันคือ 3,620,500 ไร่ ดังนั้นกรมป่าไม้สามารถปลูกป่าได้ถึงร้อยละ 61.6 ของพื้นที่ปลูกที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ

ตารางที่ 2.3

พื้นที่ปลูกป่าโดยกรมป่าไม้ตั้งแต่เริ่มปลูกจนถึงปี 2526

หน่วยงาน	วัตถุประสงค์	พื้นที่ปลูก (ไร่)
กองอนุรักษ์ต้นน้ำ	รักษาต้นน้ำลำธาร	508,130
กองจัดการที่ดินป่าสงวน	เพื่อฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรม	547,674
กองบำรุง	เพิ่มผลผลิตทางเศรษฐกิจ	1,175,602
รวม		2,231,406

ที่มา : กองบำรุง กรมป่าไม้

2.1.2 การปลูกสร้างสวนป่าขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

หน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการปลูกสร้างสวนป่ารองจากกรมป่าไม้ ก็องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้หรือ ออป. ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจ หน่วยงานนี้ได้เริ่มเข้ามาปลูกป่าตั้งแต่ พ.ศ. 2511 มีพื้นที่ปลูกจนถึงปี 2526 เท่ากับ 335,950.6 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.3 ของเป้าหมายการปลูกป่าของประเทศ การปลูกสร้างสวนป่าของ ออป. แบ่งเป็น 3 ประเภทคือ

ก. ออป. ปลูกสร้างสวนป่าให้กับรัฐบาลคือ กรมป่าไม้ โดยจ่ายจากงบลงทุนขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ไม้ที่ปลูกเป็นไม้สัก และปลูกในภาคเหนือของประเทศ โดยเริ่มปลูกตั้งแต่ พ.ศ. 2511

ข. ปลูกตามเงื่อนไขสัมปทานการทำไม้เพื่อชดเชยไม้ที่ถูกตัด เมื่อมีการทำไม้ออกจากป่าตามสัมปทานที่ได้จะต้องเสียค่าบำรุงป่า ออป. ได้นำค่าบำรุงป่านั้นมาเป็นค่าใช้จ่ายในการปลูกสร้างสวนป่าเพื่อทดแทนป่าสัมปทาน

ค. สวนป่าที่ ออป. ทำการปลูกแทนบริษัททำไม้จำกัด ซึ่งจะต้องนำค่าบำรุงป่ามาปลูกสร้างสวนป่า แต่เนื่องจากบริษัทเหล่านี้ขาดความชำนาญในการปลูกป่าจึงให้ ออป. ปลูกแทนซึ่งได้เริ่มปลูกตามโครงการนี้ใน พ.ศ. 2527 (ตารางที่ 2.4)

ตารางที่ 2.4 การปลูกสร้างสวนป่าของ ออป.

ประเภทการปลูก	พ.ศ.	วัตถุประสงค์	พื้นที่ (ไร่)
โครงการที่ 1	2510-2526	ปลูกตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฯ	149,549.0
โครงการที่ 2	2515-2526	ปลูกชดเชยตามเงื่อนไขสัมปทานการทำไม้ของ ออป.	70,239.3
โครงการที่ 3	2517-2524	ปลูกแทนบริษัทจังหวัด	116,162.3
รวมพื้นที่ปลูกถึง พ.ศ. 2526			335,950.6

ที่มา : องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

2.1.3 การปลูกสร้างสวนป่าของบริษัทไม้ัดไทย

บริษัทไม้ัดไทย ปลูกสร้างสวนป่า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดเตรียมวัตถุดิบสำหรับการผลิตไม้ัดให้ใช้ภายในระยะเวลา 20 ปี โดยเริ่มปลูกครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2509 ที่เขาแควกทุ่งโพ อำเภอนองจาง จังหวัดอุทัยธานี โดยใช้งบประมาณของบริษัท แต่การปลูกประสบกับปัญหาหลายประการโดยเฉพาะ การบุกรุกสวนป่าที่ปลูกไว้โดยราษฎร โครงการจึงได้หยุดชะงักไปใน พ.ศ. 2519 เพียงแต่จัดให้มีการบำรุงสวนป่าที่ปลูกไว้เดิมเท่านั้น

หลังจาก พ.ศ. 2519 บริษัทไม้ัดไทยได้นำการปลูกป่าตามเงื่อนไขสัมปทานการทำไม้ นอกจากนั้นกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้อนุญาตให้ปลูกเพื่ออุตสาหกรรมไม้ัดแผ่นเรียบในพื้นที่ 10,968 ไร่ ในปี 2526 เริ่มดำเนินการปลูกในปี 2525 รวมระยะเวลา 20 ปี สำหรับพื้นที่ป่าเดิมที่ไม่เป็นผลึกทำการรื้อแล้วปลูกใหม่ ในปัจจุบันมีสวนป่าของบริษัทไม้ัดไทยรวม 5 แห่ง ดังตารางที่ 2.5 พื้นที่ปลูกตั้งแต่เริ่มจนถึง พ.ศ. 2526 รวม 35,579.6 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.0 ของพื้นที่เป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ

ตารางที่ 2.5 การปลูกสร้างสวนป่าของบริษัทไม้ัดไทย ตั้งแต่เริ่มจนถึง พ.ศ. 2526
หน่วย : ไร่

สถานที่ปลูก	พื้นที่ปลูก
สวนป่าลาดกระดังงะ เชียงเทรา	17,047.2
สวนป่าห้วยร่นำ เพชรบูรณ์	8,209.6
สวนป่าห้วยตะเบาะ เพชรบูรณ์	7,561.0
สวนป่าปะติมะ ชุมพร	2,195.7
หมวดคทลสองแฉะจัดทาเมล็ดพันธ์ อุทัยธานี	566.0
รวม	35,579.6

ที่มา : เมธี แก้วเจริญ

2.1.4 การปลูกป่าโดยผู้ปลูกสัมปทาน

การปลูกป่าโดยวิธีนี้ หมายถึง ผู้ที่ได้รับสัมปทานการทำไม้จะต้องทำการปลูกป่าเป็นการชดเชยจำนวนไม้ที่ตัดออกไปเป็นรายปี โดยคำนวณจากอัตราค่าขำรุ่งป่าที่ผู้รับสัมปทานการทำไม้จะต้องเสียให้แก่รัฐ มาเป็นค่าปลูกป่าแทนซึ่งเดิมเงินจำนวนนี้จะต้องส่งเป็นงบประมาณของรัฐ ในปัจจุบันให้นำเงินดังกล่าวมาปลูกสร้างสวนป่าทดแทนจนหมด โดยกรมป่าไม้จะเป็นผู้กำหนดค่าใช้จ่ายในการปลูกสร้างสวนป่าต่อไร่ซึ่งจะทำให้ทราบพื้นที่ที่จะต้องปลูก พื้นที่ป่าที่ผู้รับสัมปทานได้ทำการปลูกไปแล้วมีจำนวนรวมทั้งสิ้น จนถึง พ.ศ. 2526 เท่ากับ 595,152.7 ไร่ เป็นสวนสัก 309,289.3 ไร่ และเป็นไม้กระยาเลย 285,863.3 ไร่

ตารางที่ 2.6

พื้นที่ปลูกสร้างสวนป่าของผู้รับสัมปทาน

หน่วย : ไร่

พ.ศ.	พื้นที่ปลูก		รวม
	สัก	กระยาเลย	
...2517	2,563.0	63.0	2,626.0
2518	9,685.3	2,718.0	12,403.3
2519	11,896.6	11,722.0	23,618.6
2520	24,953.3	20,943.0	45,896.3
2521	45,876.8	63,203.5	109,080.3
2522	43,042.9	40,669.0	83,711.9
2523	33,003.7	53,791.9	86,795.6
2524	35,676.2	34,429.3	70,105.5
2525	48,227.8	32,295.3	80,523.1
2526	54,363.7	26,028.4	80,392.1
รวม	309,289.3	285,863.4	595,152.7

ที่มา : กองแผนงาน กรมป่าไม้

การปลูกป่าโดยผู้รับสัมปทาน มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 595,152.6 ไร่ ส่วนหนึ่งเป็นการปลูก โดยองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ และบริษัทไม้แฉะไทย ที่ปลูกตามเงื่อนไขสัมปทาน ดังนั้นเมื่อหักพื้นที่ ป่าในส่วนที่หน่วยงานทั้งสองได้ปลูกไปแล้วพื้นที่ป่าที่ปลูก โดยผู้รับสัมปทานทั่วประเทศ นอกจาก ออป. และบริษัทไม้แฉะไทยจะเหลือเพียง 389,186.9 ไร่ (ตารางที่ 2.7) คิดเป็นร้อยละ 10.8 ของ เป้าหมายการปลูกป่าของประเทศ

ตารางที่ 2.7 การปลูกป่าโดยผู้รับสัมปทาน นอกเหนือจาก ออป. และบริษัทไม้แฉะไทย
หน่วย : ไร่

รายการ	พื้นที่
ป่าสัมปทานทั่วประเทศ 1/	595,152.6
ป่าสัมปทานที่ปลูกโดย ออป. 2/	186,401.6
ป่าสัมปทานที่ปลูกโดย บริษัทไม้แฉะไทย 3/	<u>19,564.1</u>
ป่าสัมปทานโดยผู้รับสัมปทานรายอื่น 4/	<u>389,186.9</u>

ที่มา : 1/ กรมป่าไม้

2/ ออป.

3/ บริษัทไม้แฉะไทย

4/ จากการคำนวณ ถึง พ.ศ. 2526

การปลูกป่าโดยหน่วยงานของรัฐและรัฐวิสาหกิจ รวมทั้งการปลูกป่าตามเงื่อนไขสัมปทาน เพื่อชดเชยป่าไม้ที่ถูกตัดออก ได้มีการคำนวณการปลูกจนถึงปี 2526 แล้ว ได้พื้นที่รวมทั้งสิ้น 2,992,123.2 ไร่ (ตารางที่ 2.8) คิดเป็นร้อยละ 82.6 ของพื้นที่เป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผน พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พื้นที่ปลูกป่ายังต่ำกว่าเป้าหมายอีกประมาณ 628,377 ไร่ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ป่าที่ถูกทำลายไปอีกในช่วงระยะเวลาเดียวกัน ตามที่กล่าวมาแล้วนั้น การปลูกป่าทดแทนยังคงเป็นไปได้ในอัตราที่ต่ำมาก

ตารางที่ 2.8

การปลูกสร้างสวนป่าโดยรัฐบาลและรัฐวิสาหกิจ

หน่วย : ไร่

พ.ศ.	พื้นที่ที่ แพนพัฒนา	พื้นที่ป่าที่ กำหนด	กรมป่าไม้	ออป.	พื้นที่ที่ได้รับเงินอุดหนุน			รวม
					บ.ไม้ัดไทย	ผู้รับสัมปทาน		
2449-03	---	54,710		---	n.a		54,710	
2504-09	78,000	77,555		---	n.a		77,555	
2510-14	140,000	129,305		28,740.8	n.a		161,992.8	
2515-19	242,500	288,693		66,793.4	n.a		161,992.8	
2520-24	2,500,000	1,387,450		195,026.4	n.a		1,602,594.4	
2525-26	660,000	293,693		45,390.0		389,187.0	733,467.7	
รวม	3,620,500	2,231,406		335,950.6		389,187.0	2,992,123.2	

ที่มา : 1/ กรมป่าไม้

2/ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

3/ บริษัทไม้ัดไทย

2.1.5 การปลูกป่าเอกชน

การปลูกป่าโดยภาคเอกชนนั้น มีกันมานานแต่ก็เป็นไปอย่างไรไม่ต่อเนื่อง โดยปรากฏมีนโยบายส่งเสริมการปลูกป่าเอกชนตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ซึ่งมีนโยบายส่งเสริมให้เอกชนเข้ามาดำเนินการปลูกป่า โดยเริ่มจากการปลูกไม้เนื้ออ่อนเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมก่อนซึ่งจะให้ผลประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการอนุรักษ์ทรัพยากร เมื่อเข้าสู่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 และ 3 นโยบายเกี่ยวกับป่าเอกชนก็ไม่ได้มีกล่าวถึง จนกระทั่งแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 จึงได้มีนโยบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนวิธีการปลูกป่า จากหน่วยงานของรัฐบาลมาจ้างเหมาเอกชนให้ปลูกป่าแทนเป็นบางส่วน โดยเอกชนเป็นผู้รับผิดชอบเป็นโครงการหรือกำหนดเป็นบางพื้นที่ ซึ่งจะทำให้สามารถประหยัดงบประมาณได้มากกว่า และในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ได้ให้ความสำคัญที่จะส่งเสริมเอกชนให้มีส่วนร่วมในการปลูกป่า โดยกำหนดให้มีการปลูกป่าเศรษฐกิจ ปีละ 300,000 ไร่ โดยให้เอกชนเข้าดำเนินการและรัฐบาลจะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ และในเขตภาคเหนือตอนบน 3 จังหวัด คือ พะเยา น่าน และแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีการตัดไม้ทำลายป่ามาก รวมทั้งการประกอบอุตสาหกรรมมีใบยาสูบ ได้มีการสนับสนุนเอกชนโดยเฉพาะโรงบ่มผลผลิตไม้เพื่อใช้เป็นไม้พื้น

ดังนั้นผู้ปลูกป่าเอกชนรายแรก ๆ จึงได้แก่ ผู้ที่ทำการปลูกสร้างสวนป่าเอกชนให้รัฐบาล ซึ่งมีจำนวนพื้นที่ปลูกรวมทั้งสิ้น 100,758 ไร่ (สถาบันวิจัยสังคมจุฬาฯ, 2525) การปลูกป่าในพื้นที่ดินกรรมสิทธิ์หรือการเช่าพื้นที่ปลูกยังไม่มีเอกชนให้ความสนใจมากนัก เพราะเป็นการลงทุนที่ต้องใช้ระยะเวลาอันกว่าจะได้รับผลตอบแทน เนื่องจากไม้ที่ปลูกขายได้ราคาดี เช่น ไม้สัก ต้องใช้ระยะเวลาประมาณ 60 ปี ต่อมาแนวความคิดในเรื่องของชนิดต้นไม้ที่ปลูกได้เปลี่ยนจากไม้ที่มีค่าสูงทางเศรษฐกิจ แต่เติบโตช้ามาเป็นไม้โตเร็วที่มีอายุสั้น สามารถตัดฟันเพื่อให้ได้เงินหมุนเวียนเพื่อใช้ในกิจการและสามารถคืนทุนได้ภายในเวลาไม่นานนัก

ไม้ที่ได้รับความสนใจจากเอกชน นำมาปลูกสร้างสวนป่า ได้แก่ ไม้สนประติพันธ์ สาเหตุที่ไม้ชนิดนี้ได้มีความนิยมปลูกแพร่หลาย โดยเฉพาะในเขตภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคเหนือตอนล่าง เนื่องจากในระยะแรกมีความขาดแคลนไม้ขนาดเล็ก รัฐบาลไม่ส่งเสริมให้มีการตัดไม้ขนาดเล็ก

นอกจากป่า จึงทำให้ปริมาณไม้ขนาดเล็กโดยเฉพาะไม้ที่ง่าใช้ทำเสาเข็มลดลง ไม้เสาเข็มมีราคาสูงขึ้น ประกอบกับไม้สนประดิพันธ์เป็นไม้ที่มีลำต้นเปลาตรง สามารถตัดทอนได้ในขนาดที่ต้องการและปลูกได้ในที่ดินทั่วไป ผู้ปลูกรายแรก ๆ ประสบความสำเร็จในการขายผลผลิตเพราะมีผู้เข้าไปรับซื้อและตัดทอนไม้สู่ตลาด ณ ที่ตั้งสวนป่า จึงทำให้มีผู้นิยมปลูกตามเป็นจำนวนมาก ต่อมาตลาดไม้เสาเข็มเริ่มอ่อนตัวลงเนื่องจากงานก่อสร้างขนาดเล็กที่ใช้เสาเข็มไม่มีจำนวนลดลงตามสภาวะเศรษฐกิจ ประกอบกับการเติบโตของตลาดเสาเข็มอัดแรงรวมทั้งปริมาณไม้ที่ได้จากการซื้อสวนยางพาราเก่าเพื่อปลูกยางพันธุ์ใหม่ ทำให้มีสินค้าหลายชนิดที่สามารถนำไปใช้ทดแทนไม้เสาเข็มจากสนประดิพันธ์ได้จากสภาวะของผลผลิตที่มากเกินไป มีสินค้าที่ใช้แทนกันได้และอุปสงค์ในกิจการก่อสร้างลดลง รวมทั้งความสามารถในการใช้ประโยชน์ได้เพียงอย่างเดียว ยังผลให้การปลูกสนประดิพันธ์ไม่ประสบความสำเร็จในระยะต่อมา

ในเขตภาคเหนือ เนื่องจากมีอุตสาหกรรมที่ต้องใช้เชื้อเพลิงอยู่มาก โดยเฉพาะในเรื่องของอุตสาหกรรมบ่มใบยาสูบ ถึงแม้ว่าจะจะมีเชื้อเพลิงไม่อยู่ แต่ก็ยังมีปริมาณลดลงตลอดเวลาอันมีผลมาจากการทำลายป่า เจ้าของอุตสาหกรรมบ่มใบยา ที่ใช้เชื้อเพลิงไม้จากป่าสัมปทานของรัฐจะต้องมีการปลูกเพื่อทดแทนป่าที่ได้มีการตัดฟันไม้ออก หรืออาจต้องปลูกไว้เพื่อใช้ในอุตสาหกรรมของตนสาเหตุเหล่านี้ จึงทำให้มีการปลูกสร้างสวนป่าเอกชนขึ้นในภาคเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิง ไม้ที่ปลูกจะเป็นไม้ที่สามารถตัดฟันมาใช้ประโยชน์ได้เร็ว เช่น สะเดา กระถินณรงค์ กระถินยักษ์ โดยเฉพาะกระถินยักษ์เป็นไม้ที่ได้รับความนิยมมากในช่วงหนึ่ง เพราะเชื่อว่าเป็นไม้ที่เติบโตเร็วมาก และสามารถนำใบของไม้ชนิดนี้มาเลี้ยงสัตว์ได้ แต่เมื่อมีการนำมาปลูกมีปัญหาว่ากระถินยักษ์ไม่สามารถเติบโตได้ดีในทุกพื้นที่ พื้นที่ที่เหมาะสมจะต้องมีระดับความสูงไม่มากนักและจะเติบโตได้ดีในพื้นที่ที่ใกล้น้ำ ส่วนการนำใบไม้ไปเลี้ยงสัตว์ถ้าสัตว์ได้รับอาหารมากเกินไปจะมีปัญหาในเรื่องความเจริญเติบโตเนื่องจากใบกระถินมีสาร (MIMOSINE) ซึ่งเมื่อสัตว์ได้รับมากเกินไปก็จะเป็นพิษกับร่างกาย

ไม้ที่นิยมปลูกมากที่สุดในปัจจุบัน คือ ยูคาลิปตัส เพราะมีผู้นำไม้ชนิดนี้มาทดลองปลูกในพื้นที่ที่เป็นไร่มันเค็มในแถบจังหวัดชลบุรี และสามารถปลูกได้ดีสามารถส่งขายให้กับโรงงานไม้อัด

บางนาให้ ประกอบด้วยมีการนำไม้หลายชนิดไปทดลองปลูกในพื้นที่แห้งแล้งในจังหวัดภาคอีสาน พบว่า ไม้ชนิดนี้สามารถเติบโตได้ดีมากเมื่อเปรียบเทียบกับพันธุ์ไม้ชนิดอื่น ใน พ.ศ. 2526 กรมป่าไม้ได้ ส่งเสริมให้มีการปลูกไม้ชนิดนี้ประกอบด้วยการประชาสัมพันธ์ของผู้ปลูกเอกชนที่เคยปลูกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและทำการเพาะกล้าขาย ทำให้มีผู้สนใจที่จะลงทุนปลูกมากขึ้นโดยเชื่อว่าเป็นไม้ที่สามารถขึ้นได้ดีในพื้นที่ที่แห้งแล้ง โตเร็วเป็นไม้เอนกประสงค์ที่นำไปใช้ประโยชน์ได้ในหลาย ๆ รูปแบบ รวมทั้งเป็นช่วงที่รัฐบาลกำลังต้องการหาพืชที่สามารถนำไปปลูกในพื้นที่แห้งแล้งเพื่อทดแทนมันสำปะหลัง จึงทำให้เป็นที่นิยมปลูกมากขึ้น ไม้ชนิดนี้เป็นไม้ที่มีการประชาสัมพันธ์ในการส่งเสริมการปลูกอย่างกว้างขวางทั้งภาครัฐบาลและเอกชน โดยใช้ผลตอบแทนที่สูงมากเป็นสิ่งจูงใจให้เกิดการลงทุน เอกสารการส่งเสริมการปลูกจะให้ข้อเสนอแนะว่าผู้ลงทุนสามารถให้ผลตอบแทนภายใน 5 ปี โดยผู้ปลูกลงทุนเพียงไร่ละ 3,600 บาท หรือคิดในอัตราดอกเบี้ยที่ผู้มาลงทุนประมาณไร่ละ 6,840 บาท ภายใน 5 ปี จะได้ผลตอบแทนในรูปกำไรสุทธิที่หักค่าใช้จ่ายถึง 78,600 บาทต่อ 1 ไร่ (บริษัทบ้านที่เมืองหนอง, 2526) ขณะที่ข้อมูลในภาครัฐบาลก็แสดงผลตอบแทนที่สูงมากเช่นกัน คือ ลงทุนประมาณ 16,914 บาทต่อไร่ (รวมที่ดิน) จะให้ผลกำไรสุทธิ 49,386 บาท (ประสิทธิ์, 2526) ข้อมูลเหล่านี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ดึงดูดให้เอกชนสนใจที่จะลงทุนปลูกไม้ยูคาลิปตัสเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก

2.2 ลักษณะของป่าเอกชนในภาคเหนือตอนบน

ความรู้เกี่ยวกับการปลูกสร้างสวนป่าเอกชนยังมีไม่มากนัก การศึกษาภาครวมของการปลูกป่าเอกชนได้มีผู้นำการศึกษาไว้ คือ สถาบันวิจัยสังคมจุฬาฯ และกองแผนงานกรมป่าไม้

สถาบันวิจัยสังคมจุฬาฯ ได้ทำการศึกษาใน พ.ศ. 2524 พบว่าการปลูกป่าในที่ดินกรรมสิทธิ์และเช่าที่ป่าสงวนของรัฐบาลมีจำนวนทั้งสิ้น 22 ราย พื้นที่ปลูก 87,007 ไร่ และปลูกในที่ดินกรรมสิทธิ์ทั้งสิ้น 196 ราย พื้นที่ปลูก 14,430.2 ไร่ รวมเป็นพื้นที่ป่าเอกชนเท่ากับ 101,437.2 ไร่ ในภาคเหนือมีการเช่าที่รัฐบาลปลูกเพียง 7 ราย เนื้อที่ปลูก 20,498 ไร่ ระยะเวลาการปลูก 5-30 ปี การปลูกไม้ที่ปลูกมีหลายชนิด ได้แก่ สักและไม้โตเร็วชนิดอื่น ๆ ที่กรรมสิทธิ์มีเพียง 1 ราย เนื้อที่ปลูก 20 ไร่ หว่าการปลูกไม้สักทั้งหมด (ตารางที่ 2.9)

ตารางที่ 2.9

การปลูกป่าเอกชนในภาคเหนือ พ.ศ.2524

ประเภทการปลูก	จำนวน (ราย)	เนื้อที่ปลูก (ไร่)	ชนิดไม้	ระยะเวลา (ปี)
เช่าที่รัฐ	7	20,498	กระถินณรงค์ กระถินยักษ์ ซีเหล็กบ้าน สีเสียด ยูคา สัก เลี่ยน สนประคัลพิทธ์ ไม้เหาะโลเนี้ย ไม้โคเร็ว ชนิดอื่น ๆ	5-30
ที่ดินกรรมสิทธิ์	1	20	สัก	--
รวม	8	20,518		

ที่มา : สถาบันวิจัยสังคมจุฬาฯ

เมื่อเปรียบเทียบกับ การปลูกสร้างสวนป่าทั่วประเทศซึ่งมีการปลูกโดยการเช่าที่รัฐ 22 ราย พื้นที่ 87,007 ไร่ การปลูกในภาคเหนือจะคิดเป็นร้อยละ 23.6 ของการปลูกทั่วประเทศ สำหรับการปลูกในที่ดินกรรมสิทธิ์มีผู้ปลูกทั่วประเทศ 196 ราย พื้นที่ 14,430 ไร่ การปลูกในที่ดินกรรมสิทธิ์ในภาคเหนือในช่วงระยะเวลาดังกล่าวจึงเป็นอัตราส่วนที่น้อยมาก

การปลูกป่าในพื้นที่ที่เป็นกรรมสิทธิ์ เป็นการดำเนินการจัดซื้อที่ดินหรือใช้ที่ดินที่มีอยู่เดิม สำหรับการปลูกในกรณีนี้ผลผลิตที่ได้จากการตัดฟันจะเป็นของผู้ลงทุนปลูกทั้งหมดตามหลักส่วนควบแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (กรมป่าไม้, 2526) สามารถตัดฟันทำไม้ออกรวมทั้งการแปรรูป โดยไม่ต้องขออนุญาตจากทางราชการ รวมทั้งทางด้านการจำหน่ายจ่ายโอนก็ไม่ต้องมีใบเบิกทางกำกับด้วย เพราะไม้ที่ปลูกในที่ดินกรรมสิทธิ์ไม่จัดเป็นไม้หวงห้ามตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ยกเว้น ไม้สักและไม้ยาง ซึ่งจัดเป็นไม้หวงห้ามประเภท ก. แต่ถ้าต้องการนำไปเผ่าถ่านจะต้องให้คณะ

กรรมการระดับอำเภอตรวจสอบความถูกต้องของกรรมสิทธิ์ที่ดิน ตรวจสอบชนิดของไม้ จำนวน ปริมาตร แล้วนำเสนอต่อนายอำเภอ ปลัดอำเภอหรือหัวหน้ากิ่งอำเภอออกหนังสือรับรองให้นำไป เฝ้าถ่านได้

การปลูกป่าในพื้นที่ที่เป็นที่ดินของรัฐ ที่ดินของรัฐได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติที่มีสภาพเสื่อมโทรมเป็นไร่ร้าง หรือเป็นทุ่งหญ้า หรือป่าสงวนที่ไม่มีค่าเหลืออยู่น้อยและยากที่จะฟื้นคืนสภาพเดิมตามธรรมชาติได้ การปลูกในที่ดินของรัฐได้กำหนดแนวปฏิบัติได้เป็น 2 กรณี คือ

ก. ปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการอนุญาตให้ทำการปลูกสร้างสวนป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2522 ตามระเบียบนี้ผู้ที่ขออนุญาตปลูกสร้างจะต้องเสนอโครงการต่อป่าไม้เขตท้องที่ โดยเจ้าหน้าที่ป่าไม้จะเป็นผู้ให้ข้อเสนอแนะและความช่วยเหลือทางวิชาการ ในการพิจารณาอนุญาตให้ใช้พื้นที่ จะขอพื้นที่ได้ตามที่ระบุไว้ในโครงการแต่ไม่เกิน 10,000 ไร่ ถ้าเกินนี้จะต้องมีการพิจารณาเป็นกรณีพิเศษ ผู้ลงทุนปลูกจะต้องปลูกไม้ตามที่นักวิชาการป่าไม้เห็นสมควร ระยะเวลาการอนุญาตประมาณ 3 รอบตัดฟันแต่ไม่เกิน 30 ปี ในระเบียบนี้ขออนุญาตให้ทำการปลูกสร้างสวนป่าได้เฉพาะในเขตป่าสงวนแห่งชาติเท่านั้น โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ 2507 ผู้รับอนุญาตจะไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมหรือค่าเช่าให้รัฐ แต่ไม้ที่ผู้รับอนุญาตปลูกขึ้นเมื่อถึงรอบตัดฟันจะต้องขอรับใบอนุญาตทำไม้ขึ้น และเสียค่าภาคหลวงให้กับรัฐในอัตราลูกบาศก์เมตรละ 20 บาท

ข. ปฏิบัติตามระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วยการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติเป็นการชั่วคราว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2524 ตามระเบียบนี้ผู้ขออนุญาตจะต้องเสนอโครงการต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แห่งท้องที่ป่านั้น ๆ จำนวนเนื้อที่ที่อนุญาตจะเป็นไปตามโครงการ แต่ถ้าใช้เนื้อที่เกินกว่า 20,000 ไร่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะต้องมีความเห็นชอบตามโครงการ การขออนุญาตจะไม่เกิน 30,000 ไร่ ในการอนุญาตถ้าเป็นพื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ อธิบดีกรมป่าไม้โดยอนุมัติของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะอนุญาต โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ผู้รับอนุญาตจะต้องชำระค่าธรรมเนียมหนังสืออนุญาตหรือเสียค่าเช่าให้กับรัฐ ซึ่งเป็นการชำระครั้ง

เคียวตลอดระยะเวลาการอนุญาต สำหรับในเขตพื้นที่ป่าที่คณะรัฐมนตรีมีมติให้รักษาไว้เป็นสมบัติของชาติเป็นอำนาจของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2522 ที่จะพิจารณานุญาตให้เข้าทำประโยชน์โดยผู้รับอนุญาตไม่ต้องชำระค่าธรรมเนียมเมื่อได้รับอนุญาตไม้ที่ปลูกขึ้นเมื่อถึงรอบตัดฟัน ผู้รับอนุญาตมีสิทธิขอรับใบอนุญาตทำไม้ออกโดยเสียค่าภาคหลวงตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้หรือกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติตามแต่กรณี (กรมป่าไม้, 2527)

ใน พ.ศ. 2527 กองแผนงาน กรมป่าไม้ได้เริ่มทำการสำรวจข้อมูลการปลูกป่าของภาคเอกชน โดยให้ป่าไม้จังหวัดแลป่าไม้เขตเป็นผู้รายงานข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับรายชื่อผู้ปลูกสร้างสวนป่าเอกชน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับป่าเอกชนต่อไป

จากข้อมูลของกองแผนงานดังกล่าว ในเขตภาคเหนือตอนบน 9 จังหวัด มีจำนวนพื้นที่ปลูกสร้างสวนป่าไม้โตเร็วทั้งสิ้น 13,204.2 ไร่ (ตารางที่ 2.10) การเพาะปลูกเริ่มในปี 2518 เมื่อเปรียบเทียบจำนวนพื้นที่ปลูกทั่วประเทศ ซึ่งมีจำนวน 150,616.7 ไร่ การปลูกไม้โตเร็วในภาคเหนือตอนบนคิดเป็นร้อยละ 8.8 ของการปลูกไม้โตเร็วทั่วประเทศ จังหวัดที่นิยมปลูกไม้โตเร็วเป็นครั้งแรก คือ เชียงราย แพร่ และน่าน เนื่องจากต้องการไม้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับอุตสาหกรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอนและเชียงใหม่ไม่พบว่ามี การปลูกสร้างสวนป่าเอกชน จังหวัดลำปางมีผู้สนใจลงทุน 2 ราย พื้นที่ 1,317.8 ไร่ จะเริ่มโครงการในปี 2528 ลำพูนมีผู้ปลูกป่าเพียง 1 ราย พื้นที่ 7 ไร่ จังหวัดที่มีผู้ลงทุนปลูกพื้นที่ปลูกมากที่สุด คือ จังหวัดตาก ปลูกไม้ยูคาลิปตัส ตามนโยบายตากรมรีน ซึ่งเป็นนโยบายหลักในการพัฒนาจังหวัดตาก

ในบรรดาไม้โตเร็วที่ปลูกจะเป็นไม้ยูคาลิปตัส ความลาดชันเฉลี่ยประมาณ 8,330 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 63.1 ของเนื้อที่ปลูกไม้โตเร็วทั้งหมด โดยใช้ไม้ชนิดนี้เริ่มเป็นที่นิยมปลูกเมื่อประมาณ พ.ศ. 2526 (ตารางที่ 2.11)

ตารางที่ 2.10

พื้นที่การปลูกสร้างสวนป่าไม้โตเร็วของเอกชนในภาคเหนือตอนบน

หน่วย : ไร่

พ.ศ.	เนื้อที่	เช่า	เช่าราย	พะเยา	เชียงใหม่	ลำพูน	ลำปาง	แพร่	น่าน	ตาก	รวม
2518	--	--	--	--	--	--	--	30	--	--	30
2521	--	--	--	--	--	--	--	--	60	--	60
2522	--	--	--	--	--	--	--	--	40	--	40
2523	--	34	--	--	--	--	--	--	32.3	--	66.3
2524	--	84	--	--	--	--	--	--	335.5	--	419.5
2525	--	10.5	500	--	--	--	--	--	390.5	--	901
2526	--	108	600	--	--	--	--	420	770	1,252.5	3,150.5
2527	--	1,922.1	183	--	--	7.0	--	2,040	838.8	2,228.3	7,219.2
2528	n.a	n.a	n.a	n.a	n.a	n.a	1,317.8	n.a	n.a	n.a	1,317.8
รวม	--	2,158.6	1,283	--	--	7	1,317.8	2,490	2,467	3,480.8	13,204.2

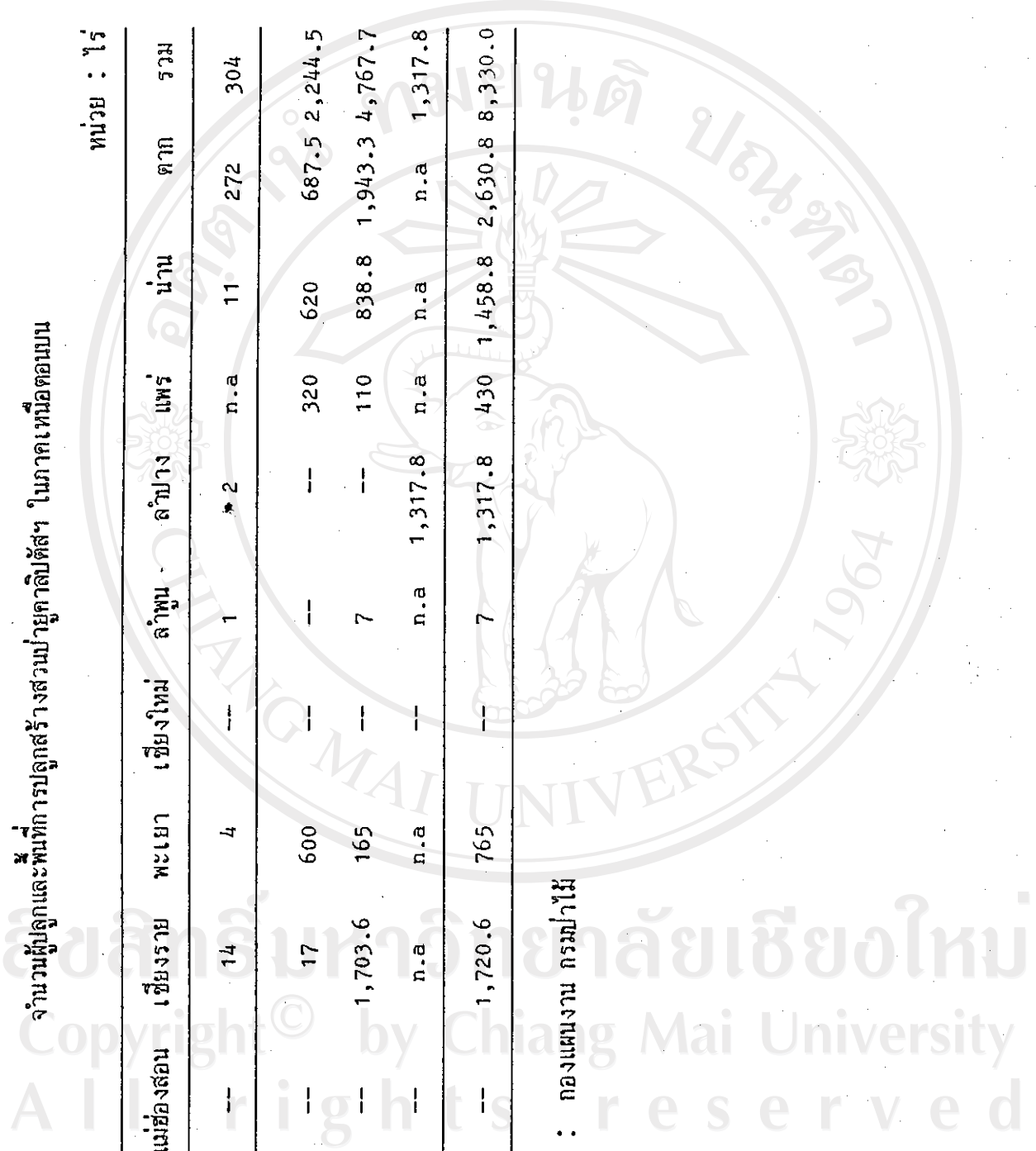
ที่มา : กองแผนงาน กรมป่าไม้

ตารางที่ 2.11 จำนวนผู้ปลูกและพื้นที่การปลูกสร้างสวนป่าไม้เศรษฐกิจ ในภาคเหนือตอนบน

หน่วย : ไร่

	แม่ฮ่องสอน	เชียงใหม่	พะเยา	เชียงใหม่	ลำพูน	ลำปาง	แพร่	น่าน	ตาก	รวม
จำนวนผู้ปลูก	--	14	4	--	1	* 2	น.อ	11	272	304
พ.ศ. 2526	--	17	600	--	--	--	320	620	687.5	2,244.5
พ.ศ. 2527	--	1,703.6	165	--	7	--	110	838.8	1,943.3	4,767.7
พ.ศ. 2528	--	น.อ	น.อ	--	น.อ	1,317.8	น.อ	น.อ	น.อ	1,317.8
รวม	--	1,720.6	765	--	7	1,317.8	430	1,458.8	2,630.8	8,330.0

ที่มา : กองแผนงาน กรมป่าไม้



ไม้กระถินณรงค์ในเขตภาคเหนือตอนบนมีปลูกเฉพาะจังหวัดน่าน และเชียงราย โดยเริ่มทำการปลูกที่น่านใน พ.ศ. 2521 พื้นที่ปลูก 773 ไร่ และจังหวัดเชียงราย 102 ไร่ รวมพื้นที่ปลูกทั้งสิ้น 875 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 97.7 ของการปลูกในเขตภาคเหนือทั้งหมด

กระถินยักษ์มีการปลูกในเขตภาคเหนือตอนบนรวมทั้งสิ้น 4 จังหวัด คือ แพร่ น่าน เชียงราย และพะเยา เริ่มปลูกใน พ.ศ. 2522 พื้นที่ปลูกทั้งสิ้น 891.8 ไร่ จังหวัดอื่น ๆ ในภาคเหนือไม่มีการปลูกไม้ชนิดนี้

สำหรับวิทยานิพนธ์นี้ในส่วนของลักษณะสวนป่าเอกชนในภาคเหนือได้ศึกษาต่อเนื่องจากงานวิจัยของสถาบันวิจัยสังคมจุฬาฯ และการสำรวจเบื้องต้นของกองแผนงาน กรมป่าไม้ โดยศึกษาจากตัวอย่างในภาคสนามและสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษาพบว่า การปลูกป่าเอกชนในภาคเหนือมีลักษณะหลายหลากและมักจะแตกต่างกันไปในแต่ละจังหวัด ซึ่งสามารถสรุปประเภทของการปลูกป่าได้ดังนี้

2.2.1 การปลูกสร้างสวนป่าขนาดใหญ่

การปลูกสร้างสวนป่าขนาดใหญ่ส่วนใหญ่เจ้าของจะเป็นผู้ลงทุนปลูกเอง การปลูกจะใช้เนื้อที่ประมาณ 100 ไร่ขึ้นไป โดยการเช่าที่ป่าสงวน จากรัฐบาลตามที่กฎหมายกำหนดหรือปลูกในที่ดินกรรมสิทธิ์ ซึ่งเป็นที่ดินมรดก หรือซื้อหามาเฉพาะเพื่อการปลูกป่า การปลูกป่าขนาดใหญ่สามารถแบ่งได้เป็นอีก 2 ประเภทคือ

ก. การปลูกโดยเจ้าของโรงบ่มใบยา ซึ่งต้องการเชื้อเพลิงไว้ใช้ในอุตสาหกรรมบ่มใบยาสูบ เป็นการปลูกป่าเอกชนประเภทแรกที่เกิดขึ้นในภาคเหนือ ชนิดของไม้ที่ปลูกจะเป็นไม้หลายชนิดที่สามารถเติบโตเร็ว เพื่อตัดฟันมาใช้สอย ไม้ที่นิยมปลูกในระยะแรกคือ กระถินยักษ์และกระถินณรงค์ ต่อมาก็นิยมปลูกไม้ยูคาลิปตัสฯ การปลูกป่าประเภทนี้มักจะทำการปลูกโดยการเช่าที่ป่าสงวนและการปลูกจะเป็นไปตามหลักการปลูกสร้างสวนป่าทั่วไป โดยเริ่มจากการรังวัดแนวเขตการวางป่า การเก็บริบสุ่มเผาเพื่อเตรียมพื้นที่ปลูก เนื่องจากการปลูกไม้ได้มุ่งขายผลผลิตสู่ตลาด เพียงแต่เพื่อต้องการใช้ในอุตสาหกรรมของตน ต้นทุนส่วนใหญ่จึงไม่มีการจกบันทึกลง หรือไม่

สามารถแยกต้นทุนที่ชัดเจนได้ เนื่องจากต้นทุนจะรวมอยู่กับค่าใช้จ่ายในอุตสาหกรรมไม้โดยอาศัย การปลูกสร้างสวนป่าประเภทนี้พบได้ในจังหวัดน่าน แพร่ เชียงราย

ข. การปลูกไม้ยูคาลิปตัส จากการตื่นตัวที่จะปลูกไม้ยูคาลิปตัส ทำให้มีผู้สนใจที่จะ ปลูกเพิ่มขึ้น โดยมีแนวโน้มที่จะขยายผลผลิตเมื่อครบรอบตัดฟัน ที่ดินที่ใช้มีทั้งที่ดินที่เช่าที่ป่าสงวน ที่ดิน กรรมสิทธิ์ และการปลูกยังอยู่ในระหว่างการเริ่มต้น รวมทั้งต้องการผลิตเพื่อหวังผลตอบแทนผู้ผลิต จึงมักทราบถึงค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น การปลูกประเภทนี้พบได้ทั่วไป เช่น เชียงใหม่ ลำพูน น่าน แพร่

2.2.2 การปลูกสร้างสวนป่าโดยผู้ปลูกรายย่อย

เป็นการปลูกสร้างสวนป่าในพื้นที่ขนาดเล็กในวิถยานิพนธ์นี้กำหนดการใช้พื้นที่ไร่ประมาณ 10 ไร่ การปลูกส่วนใหญ่ปลูกในที่ดินกรรมสิทธิ์ การปลูกมีลักษณะเหมือนกับการปลูกพืชสวนโดยทั่วไป ค่าใช้จ่ายในการปลูกค่อนข้างต่ำเพราะเจ้าของสวนป่าสามารถดูแลสวนป่าด้วยตนเอง และมีการใช้แรงงานในครัวเรือน นอกจากนี้ยังประหยัดค่าใช้จ่ายในวัสดุอุปกรณ์และสิ่งก่อสร้างในสวน ป่า รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการบริหาร การปลูกสร้างสวนป่ารายย่อยพบทั่วไปในทุกจังหวัด ในจังหวัด ตากผู้ที่ปลูกตามนโยบายตากรมรื่นส่วนใหญ่ก็เป็นผู้ปลูกรายย่อย

2.2.3 การจ้างเหมาปลูก

เมื่อการปลูกป่าเอกชนเป็นที่แพร่หลายมากขึ้น จึงได้มีเอกชนเข้ามาเป็นผู้รับจ้างปลูกป่า ให้กับผู้ปลูกป่าบางรายซึ่งไม่มีความรู้ในด้านการปลูกและการดูแลรักษา โดยผู้ปลูกจะทำการปลูกและดูแลต้นไม้ที่ปลูกประมาณ 3-6 เดือน ถ้าต้นไม้ตายก็จะทำการปลูกซ่อมโดยเจ้าของไม้ไม่ต้องรับผิดชอบ ไม้ที่ปลูกส่วนใหญ่จะเป็นไม้ยูคาลิปตัส เป็นไม้ที่ต้องมีการดูแลรักษาในช่วงระยะเวลาแรก การเพาะเมล็ดและกล้าทำได้ยากกว่าไม้ดอกสองชนิด รวมทั้งแรงจูงใจในเรื่องผลกำไรที่สูงมาก จึงทำให้ผู้ลงทุนกล้าเสี่ยงที่จะลงทุน การจ้างเหมาปลูกอาจจะคิดราคาเป็นรายต้นในราคาต้นละ 9-10 บาท หรือจ้างเหมาเป็นพื้นที่ในอัตราไร่ละ 2,000-4,000 บาท ตามแต่สภาพของพื้นที่ ในแต่ละจังหวัด การจ้างเหมาปลูกพบได้ใน เชียงใหม่ น่าน และตาก

2.2.4 เกษตรกรรับจ้างปลูก

ในบางจังหวัดจึง มีการปลูกสร้างสวนป่าที่มีลักษณะการปลูกแบบมีเงื่อนไขผูกพันระหว่าง เจ้าของกล้าไม้ซึ่งมักจะเป็นเจ้าของโรงบ่มกับเกษตรกรผู้รับจ้างปลูก เกษตรกรจะนำกล้าไม้มาจากเจ้าของโรงบ่มแล้วนำมาปลูกในที่ดินของตนหรือที่ดินสาธารณะ เมื่อปลูกแล้วรอดตายในแต่ละปีก็จะได้รับผลตอบแทนในการดูแลต้นไม้ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้จ้าง อาจจะต้องปลูกเพื่อชดเชยสัมปทานการทำไม้ หรือปลูกเพื่อต้องการผลผลิตเมื่อครบรอบตัดฟัน ซึ่งการปลูกด้วยตนเองจะมีความยุ่งยากในเรื่องการจัดหาที่ดิน การเตรียมพื้นที่ การดูแลมากกว่าและต้นทุนอาจจะสูงกว่าการจ้างปลูกต้นไม้ที่มีการจ้างปลูกเดิมเป็นต้นกร และณรงค์ โดยให้ค่าตอบแทนในการดูแลต้นไม้ปีละ 5 บาทต่อต้นในปีที่ 2, 3 และ 4 ก็เช่นเดียวกัน สำหรับไม้ชนิดนี้มีเงื่อนไขที่จะต้องมีค่าตอบแทนทางเส้นผ่าศูนย์กลางปีละ 2 นิ้ว เมื่อครบกำหนด 5 ปี จะทำการตัดฟันแล้วผู้จ้างจะรับซื้อในราคาปร บ้านลูกบาทก์เมตรละ 90 บาท หักด้วยค่าจ้างที่ได้จ่ายไปล่วงหน้าแล้วนั้น ในระยะหลังได้เปลี่ยนไปจ้างปลูกยูคาลิปตัส แทน โดยจ่ายค่าดูแลต้นไม้เพียงปีละ 1.50 บาท ต่อเนื่องกันตลอดระยะเวลา 4 ปี ถ้าต้นไม้ชนิดนี้มีชีวิตรอด แต่ไม่มีเงื่อนไขในเรื่องของความเจริญเติบโตแล้ว เมื่อครบรอบตัดฟันผู้จ้างจะรับซื้อในราคาปร บ้านลูกบาทก์เมตรละ 100 บาท หักด้วยจำนวนเงินที่จ่ายออกไป สัญญาผูกพันดังกล่าวมีผลกับผู้จ้างเนื่องจาก การปลูกที่ให้ออกมี เวลารุ่นเก็บง่าย มีมากและเงื่อนไขที่พิมพ์ใช้เพื่อปลูกตลอดจนการดูแลรักษา การจ้างปลูกจะเป็นการตีความต่าง ๆ สำหรับเกษตรกรที่รับจ้างจะได้ประโยชน์ถ้าที่ดินดังกล่าวไม่สามารถปลูกพืชชนิดอื่นได้คุ้มกับค่าจ้างที่ได้รับจากการรับจ้างปลูก และถ้าเป็นการปลูกในที่ดินสาธารณะก็จะเป็นการเพิ่มรายได้ เพราะการปลูกโดยวิธีนี้เกษตรกรที่รับจ้างปลูกไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการปลูกและบำรุงรักษามากนัก

2.2.5 การปลูกสร้างสวนป่าตามโครงการตากร่มรื่น

ในภาคเหนือจังหวัดที่มีการปลูกสร้างสวนป่ากันอย่างแพร่หลายในขณะนี้คือ จังหวัดตาก โดยเป็นนโยบายของจังหวัด การปลูกสร้างจะเป็นการปลูกสร้างสวนป่าเชิงพาณิชย์ ไม้ที่ปลูกคือ ยูคาลิปตัส มีผู้ปลูกทั้งสิ้นประมาณ 272 ราย เนื้อที่เพาะปลูก 2,630.8 ไร่ (กรมป่าไม้, 2528) ปลูกในท้องที่อำเภอสามเงา แม่ระมาด แม่สอด และอำเภอเมือง ลักษณะการปลูกในจังหวัดนี้

คล้ายคลึงกัน เพราะส่วนใหญ่จะปลูกตามนโยบายคากรมรีน ซึ่งเป็นนโยบายหลักในการพัฒนา จังหวัดตาก โดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน (กรอ.) ฝ่ายรัฐบาลโดยผู้ว่าราชการ จังหวัดตาก และฝ่ายเอกชนที่เข้าร่วมคือ สมาคมรณรงค์เพื่อการปลูกป่าเอกชน ทั้งนี้เนื่องจาก จังหวัดตากเป็นจังหวัดที่มีความแห้งแล้งมาก พื้นดินส่วนใหญ่เป็นดินลูกรังไม่สามารถเพาะปลูกพืช เศรษฐกิจชนิดอื่นได้ผล นโยบายดังกล่าวมีเป้าหมายที่จะปลูกไม้ยูคาลิปตัสฯ ให้ครบ 20 ล้านต้น ภายในปี 2530 สถานที่ปลูกของเอกชนที่ใช้ปลูกเพื่อการค้าจะใช้ที่ดินกรรมสิทธิ์รวมทั้งที่ดินที่ ราชการได้นำที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ ที่เสื่อมโทรมมาจัดสรรให้ประชาชนเช่าหรือเช่าทำประโยชน์ตาม มาตรา 16 หรือมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งทำให้รวดเร็วโดยการอนุมัติ จากผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งมีอำนาจอนุมัติได้รายละไม่เกิน 1,000 ไร่ หรืออาจปลูกในที่ดินทั่วไป ปลายทางที่สาธารณะประโยชน์ ใน พ.ศ. 2527 ประมาณว่ามีการปลูกยูคาลิปตัสฯ ไปแล้วประมาณ 4 ล้านต้น เนื้อที่ 10,000 ไร่ และจะทำการปลูกเพิ่มขึ้นอีก 10 ล้านต้น เนื้อที่ 25,000 ไร่ เมื่อออกทำการสำรวจพบว่าพื้นที่ที่มีการเพาะปลูกมากที่สุดคือ เขตอำเภอบ้านตาก และอำเภอมือง ลักษณะการปลูกและต้นทุนต่อไร่มีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ยกเว้นผู้ปลูกบางรายก็สามารถลดค่าใช้จ่าย บางรายการลงได้บ้าง การปลูกมีลักษณะเหมือนกันการปลูกพืชสวนหรือไม้ยืนต้น ซึ่งเรียกกันว่า การปลูกเชิงพาณิชย์มากกว่าการปลูกป่า

ผู้ที่เข้าร่วมการปลูกป่ายูคาลิปตัสฯ ในจังหวัดนี้มีทั้งเกษตรกรและข้าราชการและผู้สนใจ ทั่วไป สาเหตุที่มีผู้เข้าร่วมการปลูกป่าอย่างกว้างขวางเนื่องจากแรงจูงใจในผลตอบแทนที่สูงมาก เพราะทางราชการนำที่ดินป่าสงวนที่เสื่อมโทรมมาจัดสรรให้ประชาชน เช่าทำการเพาะปลูกตาม พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ มาตรา 20 โดยผู้เช่ายังไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย เพียงแต่เสียค่า ใช้จ่ายในการจองที่เพียงไร่ละ 100 บาท และค่าบุกเบิกที่ดินอีกประมาณไร่ละ 500 บาท ต้อง ปลูกไม้ยูคาลิปตัสฯ ขึ้นในที่ดินนั้น หลังจากนั้นก็เตรียมการจัดซื้อกล้าซึ่ง กรอ. ตากเพาะจำหน่าย ในราคากกล้าละ 1.50-2.00 บาท หรืออาจจะจ้างปลูกทั้งหมดโดยเสียค่าใช้จ่ายไร่ละ 4,000 บาท เดิมทางจังหวัดได้กำหนดราคากกล้าตามฐานะของผู้ปลูก โดยให้ผู้ยากจนนำกล้าไม้ไปปลูก ก่อนแล้วค่อยชำระคืนภายหลัง ในระยะต่อมาการขายกล้าในรูปเงินเชื่อทาง กรอ. ไม่สามารถ ทำได้เพราะขาดเงินทุนหมุนเวียน

นอกจากนี้สวนป่าที่พบจะมีความแตกต่างไปตามแต่ละจังหวัด จังหวัดตากเป็นจังหวัดที่มีการปลูกสร้างสวนป่ามากที่สุดโดยปลูกไม้ยูคาลิปตัสฯ เป็นส่วนใหญ่ จังหวัดแพร่เป็นการปลูกไม้เพื่อป้อนโรงงานอุตสาหกรรมมีใบยาสูบ ส่วนใหญ่จะทำการเช่าที่ป่าสงวน เป็นการปลูกสวนป่าขนาดใหญ่ ข้อมูลเกี่ยวกับรายชื่อผู้ขอสัมปทานการทำไม้แตกต่างจากที่กรมป่าไม้เพราะมีผู้เพิกถอนสัมปทานขณะเดียวกันเมื่อไม้ยูคาลิปตัสฯ เป็นที่นิยมปลูกก็มีผู้ขอเช่าที่ปลูกรายใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น แต่ส่วนใหญ่ยังอยู่ในระหว่างการเริ่มต้นโครงการจังหวัดน่านมีการปลูกสร้างสวนป่าเช่นเดียวกับจังหวัดแพร่ ผู้ปลูกดั้งเดิมคือ เจ้าของโรงบ่ม และมีเอกชนทั่วไปที่สนใจจะปลูกยูคาลิปตัสฯ และเจ้าของโรงบ่มได้เปลี่ยนมาปลูกยูคาลิปตัสฯ ด้วย จังหวัดเชียงใหม่มีผู้ปลูกเพียง 2 ราย ต้องการปลูกไม้ยูคาลิปตัสฯ เพื่อเป็น เชื้อเพลิงใช้ในโรงบ่มของตน และขายให้กับโรงบ่มอื่น ๆ โดยจัดทำเป็นโครงการขนาดใหญ่ แต่ขณะนี้ยังอยู่ในระหว่างการทดลองปลูกในพื้นที่แปลงทดลอง ส่วนการปลูกที่แท้จริงยังอยู่ในระหว่างการจัดหาแหล่งเงินทุน จังหวัดลำพูนก็เช่นเดียวกับเชียงใหม่ที่มีการปลูกเพียง 1 ราย ปลูกไม้ยูคาลิปตัสฯ ทั้งหมดเนื้อที่เพาะปลูกเพียง 7 ไร่ สาเหตุที่ในจังหวัดทั้งสองมีการปลูกที่น้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ เพราะสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศเหมาะสมที่จะปลูกพืชชนิดอื่น ๆ ที่มีราคาดีกว่า สำหรับในพื้นที่ที่ไม่อุดมสมบูรณ์ เขตภูเขาก็มีพื้นที่ที่สวยงามเหมาะที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือเป็นที่พักผ่อนทำให้ราคาที่ดินในทั้งสองจังหวัดมีราคาสูงเกินกว่าจะนำที่ดินนั้นมาปลูกสร้างสวนป่า

ถึงแม้ว่าการปลูกสร้างสวนป่าจะแตกต่างออกไปในแต่ละจังหวัดและมีรูปแบบการปลูกในลักษณะต่าง ๆ แต่โดยสรุปแล้วภาพรวมของการปลูกสร้างสวนป่าเอกชนในเขตภาคเหนือตอนบนจากการสำรวจเป็นดังนี้

ก. การปลูกสร้างสวนป่าในภาคเหนือ เริ่มมีมาไม่นานนักเนื่องจากสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับสภาพป่าไม้ในภาคอื่น ๆ การปลูกสร้างสวนป่าเอกชนเริ่มจากการปลูกป่าเพื่อทดแทนตามเงื่อนไขสัมปทาน ต่อมามีการปลูกเพื่อนำไม้ไปใช้ในอุตสาหกรรมบ่มใบยาสูบ และเมื่อมีการส่งเสริมการปลูกยูคาลิปตัสฯ ก็มีผู้ลงทุนปลูกขึ้น โดยเฉพาะหรือปลูกแทนไม้กระถินณรงค์ กระถินยักษ์ที่ปลูกอยู่เดิม

จากจำนวนตัวอย่างที่ทำการสำรวจใน 5 จังหวัด มีผู้ลงทุนปลูกไม้กระถินยักษ์ 3 ราย จากจำนวนตัวอย่าง 60 ราย ผู้ปลูกกร ถินณรงค์ 3 ราย ที่เหลือเป็นผู้ปลูกไม้ยูคาลิปตัส 54 ราย ดังตารางที่ 2.12

ตารางที่ 2.12 ชนิดไม้ที่ใช้ปลูกสร้างสวนป่าในเขตภาคเหนือตอนบน

จังหวัด	จำนวนตัวอย่าง	กร ถินยักษ์	กร ถินณรงค์	ยูคาลิปตัส-คามาลคูเลนซิส
เชียงใหม่	2	--	--	2
ลำพูน	1	--	--	1
แพร่	9	2	1	6
น่าน	9	1	2	6
ตาก	39	--	--	39
รวม	60	3	3	54

ที่มา : จากการสำรวจพ.ศ.2527-28

ข. การตัดฟันเพื่อประโยชน์ใช้สอยสำหรับไม้กร ถินยักษ์ และกร ถินณรงค์ ผู้ลงทุนปลูกไม้ได้ให้ความสำคัญมากนัก เพราะต้องการนำไปใช้เพื่อกิจการของโรงบ่ม สำหรับไม้ยูคาลิปตัสจะกำหนดระยะเวลาตัดฟันเพื่อใช้ประโยชน์ 5 ปี โดยเมื่อถึงระยะเวลาดังกล่าวจะทำการตัดหมดแล้วปล่อยให้มีการแตกหน่อ หรืออาจจะใช้วิธีตัดสายขยายระยะ สำหรับผู้ลงทุนบางรายที่มีเงินทุนมากก็ไม่ได้หวังผลภายใน 5 ปี โดยจะดูแลและดูแลความเจริญเติบโตของต้นไม้

วัตถุประสงค์ในด้านการจำหน่ายผลผลิตของไม้ที่ปลูกเมื่อครบรอบตัดฟัน ผู้ปลูกไม้กร ถินยักษ์และกร ถินณรงค์ วางวัตถุประสงค์ไว้เฉพาะการเป็นเชื้อเพลิง ผู้ลงทุนปลูกไม้ยูคาลิปตัส ได้คาดคะเนว่าสามารถขายไม้ออกได้ในหลายรูปแบบ เช่น เป็นฟืนให้กับโรงบ่ม หรือนำไปผลิตถ่านให้

กับผู้ผลิตในท้องถิ่น ขายให้กับโรงงานไม้อัด โรงงานเยื่อกระดาษ โรงงานอุตสาหกรรมไม้แปรรูป เครื่องเรือน ต้องการปลูกเพื่อใช้เป็นที่พักผ่อน ถ้าไม่สามารถขายได้ก็จำหน่ายไม้ที่ปลูกไปสร้างบ้านให้กับบุตรหลานในอนาคต และบางรายก็ยังไม่แน่ใจเพียงแต่จะคอยดูสภาพการตลาดของไม้ในอนาคต (ตารางที่ 2.13) ผู้ปลูกก็เป็นเจ้าของโรงบ่มมักจะต้องการปลูกเพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิงบ่มโรงบ่ม แต่การปลูกในจังหวัดตากส่วนใหญ่ ผู้ปลูกต้องการขายในรูปของไม้แปรรูป และเยื่อกระดาษ โดยคาดว่าขายได้ถึง ต้นละ 400-500 บาท เมื่อถึงรอบตัดฟัน 5 ปี - 8 ปี

ตารางที่ 2.13

วัตถุประสงค์ในการขายผลผลิตไม้โตเร็ว

วัตถุประสงค์	จำนวนตัวอย่าง (ราย)					รวม
	เชียงใหม่	ลำพูน	แพร่	น่าน	ตาก	
1. เพื่อบ่มอุตสาหกรรมบ่มใบยาสูบและถ่าน	2	--	6	8	--	16
2. ไม้อัด เยื่อกระดาษ ไม้แปรรูป เครื่องเรือน	--	--	2	--	35	37
3. เพื่อความสวยงาม	--	--	--	--	1	1
4. เพื่อสร้างบ้าน	--	--	--	--	1	1
5. รอตตลาดในอนาคต	--	1	1	1	2	5
รวม	2	1	9	9	39	60

ที่มา : จากการสำรวจ พ.ศ. 2527-28

ค. รูปแบบการปลูกมีทั้งการปลูกแบบไม่ย่นต้นเหมือนกับการปลูกพืชสวนทั่วไปและการปลูกตามหลักวิธีการปลูกป่า ซึ่งจะต้องมีการถางป่าเดิม เก็บวัชพุ่มเผาและถางวางหลักปลูก การปลูกในลักษณะการปลูกพืชสวนทำมากในจังหวัดตาก โดยการไถพื้นที่เดิม วางระยะปลูก ขุดหลุมและมีการดูแลอย่างใกล้ชิด ระยะปลูกจะใช้ระยะ 2×2 เมตร ซึ่งจะได้ผลผลิตประมาณ 400 ต้นต่อไร่

ตามตารางที่ 2.14

ตารางที่ 2.14

รูปแบบการปลูกและระยะปลูก

รายการ	จำนวนตัวอย่าง					รวม
	เชียงใหม่	ลำพูน	แพร่	น่าน	ตาก	
1. รูปแบบการปลูก						
1.1 การปลูกแบบพืชสวน	1	1	--	3	39	44
1.2 การปลูกแบบสวนป่า	1	--	9	6	--	16
รวม	2	1	9	9	39	60
2. ระยะปลูก						
2 × 2 เมตร	1	1	9	6	39	56
2 × 4 เมตร	--	--	--	1	--	1
3 × 3 เมตร	--	--	--	1	--	1
4 × 4 เมตร	--	--	--	1	--	1
รวม	1	1	9	9	39	60

ที่มา : จากการสำรวจ พ.ศ. 2527-28

ง. วิธีการปลูก ผู้ลงทุนอาจจะทำการปลูกเอง จ้างเหมาเป็นรายพื้นที่ หรือตามจำนวน ต้นหรือผู้ปลูกเป็นเพียงผู้รับจ้างปลูกและดูแลต้นไม้ให้กับเจ้าของเท่านั้น

ตารางที่ 2.15

วิธีการปลูกไม้โตเร็ว

วิธีการปลูก	จำนวนตัวอย่าง					รวม
	เชียงใหม่	ลำพูน	แพร่	น่าน	ตาก	
1. ลงทุนปลูกด้วยตนเอง	--	1	9	5	35	51
2. จ้างเหมาปลูกเป็นรายต้น	1	--	--	--	2	3
3. จ้างเหมาปลูกเป็นไร่	--	--	--	1	2	3
4. รับจ้างปลูก	--	--	--	3	--	3
รวม	1	1	9	9	39	60

ที่มา : จากการสำรวจ พ.ศ. 2527-28

จ. ค่าใช้จ่ายในการปลูกต้นไม้สำหรับสวนป่ากระถินยักษ์และกระถินณรงค์ การประเมินค่าต้นทุนทำได้ยากเพราะไม่ได้มีการปลูกเพื่อการศึกษามากนัก ต้นทุนจะรวมกับค่าใช้จ่ายในโรงบ่ม การปลูกป่าเป็นเพียงผลพลอยได้จากการใช้แรงงานส่วนที่เหลือจากงานประจำ สำหรับค่าใช้จ่ายในการปลูกไม้ยูคาลิปตัส ก่อนข้างสูงคือประมาณไร่ละ 2,000 ถึง 4,000 บาท ดังนั้นผู้ที่ปลูกมักจะเป็นเกษตรกรที่มีฐานะหรือเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม หรือบุคคลทั่วไปที่สนใจเข้ามาลงทุน เพราะต้องการกำไร สำหรับเกษตรกรที่ยากจนจะมีการปลูกในที่ดินที่รัฐจัดสรร โดยใช้แรงงานภายในครอบครัวเพื่อให้ต้นทุนต่อไร่ต่ำ

ตารางที่ 2.16

อาชีพผู้ปลูกสร้างสวนป่า

อาชีพ	จำนวนตัวอย่าง					รวม
	เชียงใหม่	ลำพูน	แพร่	น่าน	ตาก	
1. เกษตรกรรม	--	--	--	2	23	25
2. เจ้าของโรงบ่ม	2	--	4	3	--	9
3. ข้าราชการ	--	--	2	1	5	8
4. ค้าขายและอื่น ๆ	--	1	3	3	11	18
รวม	2	1	9	9	39	60

ที่มา : จากการสำรวจ พ.ศ. 2527-28

2.3 การตลาดของไม้โตเร็ว

จากประสบการณ์การปลูกสร้างสวนป่าเอกชนที่ผ่านมา ปัญหาในเรื่องการตลาดเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด การปลูกป่าในภาครัฐบาลนั้นเพียงแต่รัฐสามารถจัดหางบประมาณให้เพียงพอที่จะใช้ในการดูแลรักษาและการปลูกในระยะแรกเท่านั้น ก็สามารถปลูกสร้างสวนป่าขึ้นได้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าการปลูกป่านั้นจะให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจคุ้มค่ากับเงินที่ลงทุนหรือไม่ เพราะมุ่งที่จะได้ผลประโยชน์ทางสังคมมากกว่า แต่เมื่อเอกชนเข้ามาดำเนินการปลูกป่าขึ้นจะต้องมีการลงทุนมากทั้งทางด้านกำลังแรงงาน งบประมาณ รวมทั้งต้องรอคอยระยะเวลาเพื่อที่จะตัดต้นไม้ออกจำหน่ายและจะต้องเสี่ยงกับความไม่แน่นอนในภาวะตลาดและราคาของไม้ที่ปลูกนั้น ดังนั้นการศึกษาในเรื่องการตลาดเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ลงทุนควรจะต้องทราบก่อนที่จะตัดสินใจลงทุน

ถ้ามองภาพการตลาดของไม้ในภาพรวมโดยไม่ศึกษาโครงสร้างการตลาดของไม้โดยละเอียดแล้วจะพบว่าไม่ค่อยมีปัญหามากนัก เนื่องจากไม้ยังคงเป็นสินค้าที่มีอุปสงค์ส่วนเกิน ซึ่งเป็น

ผลจากการทำลายป่าในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้ปริมาณไม้ในป่าธรรมชาติลดจำนวนลงโดยลำดับ ประกอบกับการเพิ่มขึ้นของประชากร ทำให้ความต้องการไม้เพื่อใช้สอยในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ระดับราคาไม้ในท้องตลาดเพิ่มสูงขึ้น

เดิมประเทศไทยเป็นผู้ผลิตไม้รายใหญ่แล มีปริมาณส่งออกที่สามารถทำรายได้ให้กับประเทศเป็นจำนวนมากแต่เมื่อไม้เริ่มหายากแล ความต้องการไม้แล ผลผลิตกัณฑ์ไม้ในประเทศเพิ่มขึ้น ตลอดจนรัฐต้องการสงวนพื้นที่ป่าไม้ให้ลดจนวนลงมากกว่านี้ ทำให้การส่งออกลดลงแล ต้องมีการนำเข้ามาจากต่างประเทศทั้งในรูปของไม้ท่อนกลม ไม้แปรรูป ผลผลิตกัณฑ์ไม้ กระดาษและเยื่อกระดาษ ทำให้ประเทศต้องสูญเสียเงินตราต่างประเทศจนวนมาก แต่ขณะเดียวกันความต้องการไม้ใช้สอยในเขตชนบทก็ยังคงอยู่ จึงทำให้ยังมีการลักลอบตัดไม้เพื่อใช้ประโยชน์อยู่ต่อไป

ใน พ.ศ. 2526 ปริมาณไม้ที่ใช้ภายในประเทศประมาณ 2,432,800 ลูกบาศก์เมตร แต่ปริมาณไม้ที่ผลิตได้มีเพียง 1,819,700 ลูกบาศก์เมตร สามารถส่งออกได้เล็กน้อย แต่ปริมาณไม้ที่ต้องนำเข้ามาถึง 614,299 ลูกบาศก์เมตร คิดเป็นมูลค่าประมาณ 2,230 ล้านบาท นอกจากนี้ยังมีการนำเข้าผลผลิตกัณฑ์ไม้ 110.2 ล้านบาท มูลค่ากระดาษนำเข้า 2,862.6 ล้านบาท และเยื่อกระดาษนำเข้า 1,204 ล้านบาท (กรมป่าไม้, 2526) ดังนั้นถ้าเพียงแต่ภาคเอกชนผลิตไม้จากสวนป่าเพื่อมาชดเชยในส่วนที่มีการนำเข้าจากต่างประเทศ โดยประเมินจากข้อมูลเหล่านี้ ลู่ทางการตลาดของผลผลิตที่จะได้จากสวนป่าเอกชนก็น่าที่จะแจ่มใส

นอกจากนี้การปลูกสร้างสวนป่าเอกชนยังได้เปรียบในเรื่องของการตลาดในแง่ที่สามารถนำผลผลิตจากสวนป่าจำหน่ายในรูปแบบต่าง ๆ กันทำให้ตลาดกว้างขวางขึ้น เช่น เมื่อไม้มีขนาดเล็กก็อาจจะขายในรูปของถ่านแล ฝืนเพื่อให้ได้เงินทุนหมุนเวียนสำหรับใช้ในกิจการ สภาพของป่าที่จะต้องมีการตัดสร้างขยายระยะทำให้ได้ไม้ขนาดต่าง ๆ ป้อนเข้าสู่ตลาดตามความเหมาะสมกับฐานะทางการเงินของธุรกิจแล ความต้องการของแหล่งอุตสาหกรรมที่อยู่ใกล้เคียงหรือที่ที่ต้องการไม้ นั้นเป็นวัตถุดิบ และเนื่องจากไม้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาทำให้ผู้ลงทุนสามารถเลือกขายได้ตามต้องการ ประกอบกับเป็นสินค้าที่ไม่เน่าเสีย ปัญหาในเรื่องของผลผลิตที่จะเข้าสู่ตลาดพร้อมกัน ซึ่งจะยังผลให้ราคาตกต่ำจึงไม่รุนแรงเท่ากับพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น เพราะสามารถรอเวลาขายในช่วงที่ราคาดีโดย

ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษา

จากการศึกษาในเรื่องลู่ทางตลาดของไม้โตเร็วสามารถสรุปได้ว่า มีลู่ทางใหญ่ ๆ ได้ 3 ทาง คือ การปลูกเพื่อทดแทนการนำเข้า การปลูกป่าให้สอยในชนบทเพื่อทดแทนพลังงานที่ไม่มี การซื้อขายในตลาดหรือซื้อขายโดยฝึกกฎหมาย และ การขายให้กับภาคอุตสาหกรรม

2.3.1 การปลูกเพื่อทดแทนการนำเข้า

วัตถุประสงค์หนึ่งที่ต้องการให้เอกชนเข้ามาลงทุนปลูกป่านอกเหนือจากการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้กับประเทศไทยอย่างรวดเร็วกว่าการปลูกโดยรัฐ ก็คือต้องการให้ผลผลิตที่ได้จากสวนป่าสามารถนำไปทดแทนปริมาณในส่วนที่ประเทศขาดดุล ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าในปี 2526 เพียงปีเดียวประเทศไทยมีการนำเข้าไม้มีมูลค่าถึง 2,230 ล้านบาท (ตารางที่ 2.17) ไม้นำเข้ารายประเภทที่สำคัญ ได้แก่ สัก ยาง ตะแบก เต็งรัง เป็นต้น อย่างไรก็ตามข้อมูลที่ได้อาจไม่สมบูรณ์เนื่องจากมูลค่าในรายการอื่น ๆ นอกเหนือจากชนิดไม้ที่สำคัญมีสัดส่วนที่สูงเกินไป เมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณรวม ทำให้ไม่สามารถทราบได้ว่า ไม้กระถินยักษ์ ยูคาลิปตัส และไม้กระถินตรงก็ได้มีการนำเข้าเพื่อการใช้ประโยชน์ภายในประเทศหรือไม่ แต่เมื่อนำไปเทียบบัญชีรายชื่อชนิดไม้ที่มีการนำเข้ามาในประเทศไทยของกรมศุลกากรตามตารางที่ 2.18 พบว่าไม้ทั้งสามชนิดไม่มีการนำเข้าในประเทศไทยเลย ทั้งในรูปไม้ท่อนกลมและไม้แปรรูปอื่น ๆ ดังนั้นจึงสรุปในเบื้องต้นได้ว่าไม้ทั้งสามชนิดเมื่อปลูกแล้วไม่สามารถลดปริมาณไม้นำเข้าโดยตรง เนื่องจากไม้ไซชนิดของไม้ที่มีการนำเข้ามามาก่อน เป็นไม้ที่ไม่ได้อยู่ในการตลาดระหว่างประเทศ จึงเป็นเพียงสินค้าใหม่ที่เพิ่มขึ้นและมีตลาดจำกัดเฉพาะภายในประเทศเท่านั้น

ตารางที่ 2.17

ปริมาณและมูลค่าของไม้ที่นำเข้า พ.ศ. 2526

หน่วย : ปริมาณ : ลูกบาศก์เมตร
มูลค่า : 1,000 บาท

ชนิด	พ.ศ. 2522		พ.ศ. 2526	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
สัก	5,174	37,294	7,189	76,552
ยาง	7,587	17,126	---	---
ตะแบก	171	502	20	376
กะบาก	3,403	8,270	2,660	8,263
แดง	1,252	5,270	---	---
ตะเคียน	694	2,674	---	---
สน	13,391	41,830	---	---
สน	12,661	26,830	3,533	31,463
ประดู่	251	882	---	---
เต็ง-รัง	403	1,089	---	---
อื่น ๆ	989,159	1,794,067	600,897	2,113,784
รวม	1,033,110	1,935,838	614,299	2,230,438

ที่มา : ฝ่ายสถิติป่าไม้ กรมป่าไม้

ตารางที่ 2. 18

รายชื่อไม้ที่นำเข้าประเทศไทย

สน	สัก	ยาง
ตะแบก	ยมหอม	ประคู้
พุง	มะเกลือ	พม
ชิงชัน	สองสลึง	เคี่ยมคนอง
กระบาก	แดง	ตะบูน
เต็งและรัง	ซุ่มแพรก	ชัน
กระท้อน	ตาเสือ	กะพง
ก้านเหลือง	เขว้า	มังตาน
มะค่า	ยางพารา	สบา
ไม้ค้ำเหมือง	ไม้ไผ่	ไม้ปุมมะค่า
ไม้รวก	ไม้ซี้เหล็ก	เนื้อไม้หอม

ที่มา : กรมศุลกากร

ไม้ที่นำเข้ามาในตารางที่ 2. 17 ส่วนใหญ่จะนำมาใช้ประโยชน์โดยการนำมาแปรรูปเพื่อใช้ในการก่อสร้าง การทำเครื่องเรือน และเครื่องใช้ต่าง ๆ ภายในประเทศ เมื่อไม้ทั้งสามชนิดไม่สามารถทดแทนการนำเข้าโดยตรงก็อาจจะสามารถทดแทนทางอ้อมโดยนำไปใช้แทนไม้ที่มีการนำเข้าจากต่างประเทศอยู่แล้ว เช่น ไม้สัก ไม้ยาง เป็นต้น ซึ่งความสามารถของการใช้ทดแทนจะใช้การเทียบคุณสมบัติของไม้ว่าใกล้เคียงกับไม้ชนิดใดที่มีอยู่เดิม สำหรับไม้กระดิมยักษ์และกระดิมตรงนั้นจะไม่ค่อยมีปัญหาในส่วนนี้มากนัก เพราะผู้ที่ลงทุนปลูกเพียงแต่ต้องการนำไปใช้ประโยชน์ในด้านเป็นเชื้อเพลิง และทราบวัตถุประสงค์การปลูกที่แน่นอนอยู่แล้ว ไม้ยูคาลิปตัสฯ จะเป็นไม้ที่ต้องให้ความสนใจทางด้านการตลาดมากกว่าไม้โตเร็วชนิดอื่น เนื่องจากเอกสารการส่งเสริมการปลูกไม้ยูคาลิปตัสฯ ได้กล่าวถึงการใช้ประโยชน์ของไม้ชนิดนี้ว่า อายุไม้ 1-2 ปี สามารถใช้เป็นเชื้อเพลิงภายใน 3-5 ปี จะขายได้ตันละ 100-200 บาท ตั้งแต่ 5 ปี ขึ้นไปสามารถใช้ประโยชน์ได้ทุกอย่าง เช่น เฟอร์นิเจอร์ ไม้อัด ไม้ปาร์เก้ เยื่อกระดาษ และปลูกบ้าน (ตากรมรัตน์, 2526) และจาก

รายงานของ อำนวย ทอวนิช (1984) กล่าวว่าไม้ชนิดนี้เมื่ออายุครบ 5 ปี จะมีขนาดใหญ่พอที่จะใช้ประโยชน์มากกว่าการใช้ทำฟืนและถ่าน โดยสามารถใช้ทำรั้วสำเร็จรูป เฟอร์นิเจอร์ เครื่องเรือน ฝาบ้าน พื้นบ้าน แกะสลัก ขึ้นไม้สับ ข้อมูลที่เผยแพร่ทั้งภาครัฐบาลและเอกชนในลักษณะเช่นนี้ทำให้ผู้ลงทุนปลูกมีความเชื่อในคุณสมบัติของไม้ว่าจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเอนกประสงค์ และต้องการขายผลผลิตในมูลค่าที่สูงกว่าการขายในรูป ของถ่านและฟืน โดยเฉพาะในเรื่องของการขายในรูปไม้แปรรูป ไม้กระดาน ไม้ที่ใช้ในการก่อสร้าง ทำเครื่องเรือน และใช้ทำเยื่อกระดาษ

แต่เมื่อศึกษาถึงความเหมาะสมของไม้ในการนำไปใช้ประโยชน์ในทางก่อสร้าง กลับพบว่าคุณสมบัติของไม้ไม่เหมาะสม ไม้ยูคาลิปตัส มีการแตกร้าวสูง เนื่องจากเป็นไม้เนื้อแข็งมากมีความแข็งถึง 868 กิโลกรัมต่อลูกบาศก์เซนติเมตร (สุชาติ, 2526) ไม้ส่วนใหญ่มีตำหนิเกี่ยวกับการบิดโก่ง ยุบตัว ทืดไส้ ทืดเปลือก เป็นไม้ที่มีเสี้ยนสนบด การเลื่อยไส ชัด ตกแต่ง ทำได้ยาก เป็นไม้ที่มีน้ำหนักมาก (กองวิจัยผลิตผลป่าไม้, 2528) จากคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้นจึงไม่เหมาะสมที่จะนำไม้มาแปรรูปเพราะจะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง เนื่องจากใบเลื่อยตีกร่อนง่าย อัตราการสูญเสียสูงถึง 80% (ณรงค์, 2528) เพราะเนื้อไม้แตกร้าวและมีตำหนิมาก การก่อสร้างจึงใช้ได้เฉพาะไม้หน้าแคบหรือการทำเฟอร์นิเจอร์ขนาดเล็ก ไม่เหมาะที่จะใช้ในการก่อสร้างขนาดใหญ่ ดังนั้นโดยสรุปแล้วศักยภาพในการใช้เป็นไม้แปรรูปสำหรับไม้ยูคาลิปตัส ก่อนข้างตำเมื่อเปรียบเทียบกับไม้ชนิดอื่น ดังตารางที่ 2.19

ตารางที่ 2.19 ความเหมาะสมของไม้ในการนำไปใช้ประโยชน์

ชนิดไม้	สี	กระดิมยักษ์	กระดิมตรง	ยูคาลิปตัส
ลักษณะในการใช้ประโยชน์	ดีมาก	ไม่	ไม่	ไม่
ไม้เสาเหลี่ยมไม	ไม่	ไม่	ไม่	พอใช้
ไม้โครงสร้างขนาดเล็ก	ดี	ไม่	พอใช้	ดี
ไม้คอนเสไฟฟ้า	ดี	พอใช้	ดีมาก	ไม่
ไม้ทำเครื่องเรือน	ดี	พอใช้	ดี	ไม่
ไม้ประสานใช้งานทั่วไป	ดี	พอใช้	ดี	ไม่
ไม้วงกบ ไม้วงกบประสาน	ดีมาก	ไม่	ดี	พอใช้
ไม้กรอบและบานหน้าต่าง	ดีมาก	ไม่	ดี	พอใช้
ไม้พื้นห้องรอบตัว	ดีมาก	พอใช้	ดีมาก	พอใช้
ไม้พาร์เก้-โมเสค	ดีมาก	พอใช้	ดีมาก	พอใช้
เครื่องกลึงและแกะสลัก	ดีมาก	พอใช้	ดีมาก	ไม่
ความยากง่ายในการตกแต่ง	ง่าย-ปานกลาง	ปานกลาง-ยาก	ง่าย-ปานกลาง	ยาก

ที่มา : งานวิจัยการแปรรูปและประติษกรรม กองวิจัยผลิตผลป่าไม้

จากตารางดังกล่าวเมื่อเปรียบเทียบคุณสมบัติของไม้ทั้งสามชนิด รวมทั้งคุณสมบัติของไม้สัก ซึ่งเป็นไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจมากที่สุด ไม้กรณินตรงก็กลับมีคุณสมบัติที่ดีกว่าไม้ยูคาลิปตัส เหมาะที่จะนำมาใช้ทำเครื่องเรือน ไม้ประสาน ไม้บาร์เก้ได้ดี ขณะที่ไม้ยูคาลิปตัส มีคุณสมบัติที่ดีสำหรับใช้ทำไม้คอนเส้าไฟฟ้าเพียงอย่างเดียว แต่ปัญหาของไม้กรณินตรงก็คือ มีลำต้นคดง ซึ่งจะทำให้การแปรรูปทำได้ยากและเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าไม้ที่มีลำต้นเปลาตรง นอกจากนี้ความนิยมที่จะปลูกกรณินตรงก็ในแปลงปลูกขนาดใหญ่ยังมีไม่มาก ผู้ที่ปลูกไว้ก็เพียงแค่เพื่อนำมาใช้เป็นเชื้อเพลิงในอุตสาหกรรมหมักไบโอยาสูบเท่านั้น

เมื่อคุณสมบัติของไม้ไม่เหมาะสมที่จะแทนไม้ นำเข้าโดยตรงในรูปของการใช้ก่อสร้างหรือทำเครื่องเรือน ก็อาจจ นำไม้ดังกล่าวไปใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมเพื่อผลิตผลิตภัณฑ์ไม้ เช่น แผ่นไม้อัด ไม้ยาง ไม้ประสาน บาร์เก้ ขึ้นไม้อัดผสมซีเมนต์หรือการนำไปทำเยื่อกระดาษ ซึ่งประเทศไทยยังต้องสั่งผลิตภัณฑ์ไม้ นำเข้าประมาณ 110 ล้านบาท (ตารางที่ 2.20) เยื่อกระดาษประมาณ 1,204 ล้านบาท ถ้าสามารถนำไม้ที่ผลิตขึ้นไปใช้เป็นวัตถุดิบ หรือจัดตั้งอุตสาหกรรมที่ ใช้ไม้เหล่านี้เป็นวัตถุดิบก็จะสามารถลดการนำเข้าผลิตภัณฑ์ไม้ลงได้บ้าง

ตารางที่ 2.20

ผลิตภัณฑ์ไม้นำเข้า พ.ศ. 2525-26

หน่วย : 1,000 บาท

รายการ	หน่วย	2525		2526	
		1981		1983	
		ปริมาณ	มูลค่า (1,000)	ปริมาณ	มูลค่า (1,000)
ไม้อัด	กก.	842,793	12,177	1,196,461	21,462
ไม้บาง	ลบ.ม.	408	11,659	156	3,266
บล็อกบอร์ด	กก.	---	---	32,000	224
ปาร์ติเคิลบอร์ด	กก.	856,967	12,344	360,510	7,961
ไฟเบอร์บอร์ดอื่น ๆ	กก.	1,483,924	24,502	1,426,352	21,707
ฟีน	กก.	780,135	135	243,130	48
ถ่าน	กก.	2,640,005	4,169	7,459,741	11,731
ปาร์เก้	กก.	---	---	690	41
เฟอร์นิเจอร์	ชิ้น	63,904		79,835	
			11,481		9,378
ผลิตภัณฑ์อื่น ๆ	ยูนิต	4,825		9,209	
	ชิ้น	45,735		3,117	
			35,940		34,380
	กก.	1,247,772		1,347,663	
รวม			112,407		110,198

ที่มา : สถิติป่าไม้

คุณสมบัติของไม้ยูคาลิปตัส สำหรับการใช้เป็นวัตถุดิบเพื่อทำไม้อัดฉล มีปัญหาในเรื่องของเสี้ยน ไม่สามารถเป็นวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมไม้บาง เพราะไม่สามารถปอกเป็นไม้บางได้ การนำมาผลิตเป็นไม้ปาร์เก้ และไม้ประสาน ทำได้พอใช้หรืออาจจะไม่ค่อยดีนัก โรงงานผลิตปาร์เก้ที่มีกำลังผลิตสูงสุดในประเทศไทยยังคงทำผลิตภัณฑ์ไม้ประสาน ไม้ปาร์เก้โดยใช้ไม้สนและไม้สักเป็นวัตถุดิบ ได้เคยทดลองนำไม้ยูคาลิปตัส มาใช้บ้างโดยการทดลองอบไม้ พบปัญหาว่าภายหลังจากการอบไม้ ไม้ที่ได้อัด มีสีไม่สวยงามเมื่อเปรียบเทียบกับไม้ที่ใช้อยู่เดิม (บุญส่ง, 2528) ดังนั้นจากข้อจำกัดกล่าวข้างต้น อุตสาหกรรมแปรรูปที่พอเป็นไปได้สำหรับไม้ยูคาลิปตัส เช่น การทำแผ่นขึ้นไม้อัด ซีเมนต์บอร์ด และ การทำเยื่อกระดาษ เป็นต้น

แต่ปัญหาในเรื่องการผลิตเพื่อการทดแทนผลิตภัณฑ์ไม้ นำเข้าในอุตสาหกรรมที่พอจะมีศักยภาพก็คือ ปัญหาในเรื่องการจัดตั้งอุตสาหกรรม ซึ่งอุตสาหกรรมเพื่อการผลิตผลิตภัณฑ์ไม้ จะใช้เงินลงทุนประมาณโรงงานละ 200 ล้านบาท ไม้อัดผสมซีเมนต์ใช้เงินลงทุนประมาณ 10 ล้านบาท (อำนาจ, 2526) ซึ่งสินค้าจากโรงงานปาร์ติเกิลบอร์ด ซีเมนต์บอร์ด เหล่านี้ยังไม่เป็นที่นิยมมากนัก นอกจากนี้เรื่องเงินทุนแล้ว บางอุตสาหกรรมก็จะต้องใช้เทคโนโลยีในระดับสูง และมีการแข่งขันในเรื่องการตลาดมาก เช่น อุตสาหกรรมเยื่อกระดาษ เป็นต้น ดังนั้นจึงมีปัญหาในเรื่องของผู้ที่จะเข้ามาเป็นผู้ลงทุน นอกจากนี้ในเรื่องของข้อตกลงระหว่างผู้ปลูกและเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม ถ้าหากมีการจัดตั้งอุตสาหกรรมขึ้นเพื่อรองรับผลผลิตจากสวนป่าดังกล่าว ผลผลิตที่ได้จะต้องมีจำนวนที่มากพอและจะต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่องที่จะส่งผลผลิตเข้าสู่โรงงาน ปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับนี้ก็คือความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปลูกและเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งก็คงมีรูปแบบและปัญหาที่เหมือนกับอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าการเกษตรโดยทั่วไป ในเรื่องของความไม่สม่ำเสมอของวัตถุดิบ ข้อตกลงในเรื่องของปริมาณและราคา ระหว่างผู้ปลูกและนักอุตสาหกรรม ซึ่งมักจะมีข้อขัดแย้งในเรื่องของการแบ่งปันผลประโยชน์ ปัญหาการจัดการในเรื่องของอุตสาหกรรมแปรรูปเป็นเรื่องที่ยุ่งยากมาก นอกเหนือจากปัญหาในเรื่องของเงินทุน ดังนั้นการจัดตั้งอุตสาหกรรมไม้ใช้สิ่งที่จะเกิดขึ้นได้โดยง่ายภายในระยะเวลาอันสั้น

เมื่ออุตสาหกรรมใหม่ ๆ ที่จะรองรับวัตถุดิบจากสวนป่าไม่สามารถเกิดขึ้นได้ภายในระยะเวลาอันสั้น การพึ่งพาดลาภายในประเทศที่มีอยู่จะก่อให้เกิดความเสียหายเปรียบกับผู้ลงทุนปลูกสร้างสวนป่าในภาคเหนือตอนบน เพราะโรงงานอุตสาหกรรมที่พอจะรับซื้อผลผลิตที่ตั้งอยู่ในเขตภาคกลางและภาคตะวันออก เช่น โรงงานฟนิคซ์ ในจังหวัดขอนแก่น โรงงานไม้อัดไทยที่บางนา บริษัทสยาม-คราฟท์ราชบุรี ในเขตภาคเหนือตอนบนยังไม่มีอุตสาหกรรมที่จะผลิตผลิตภัณฑ์ไม้ ดังนั้นถ้านำผลผลิตจากภาคเหนือตอนบนเพื่อไปขายในแหล่งรับซื้อต่าง ๆ ที่อยู่ห่างไกล จะทำให้เสียต้นทุนค่าขนส่งในอัตราที่สูงมาก ซึ่งจะก่อให้เกิดความเสียหายเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ผลิตรายอื่นที่ทำราวผลิตในท้องถิ่น และเนื่องจากไม้ยูคาลิปตัสฯ เป็นวัตถุดิบ ดังนั้นเมื่อถึงรอบตัดฟันซึ่งจะมีผลผลิตเข้าสู่ตลาดเป็นจำนวนมาก ผลผลิตจากสวนป่าในภาคเหนือจะต้องแข่งขันกับผลผลิตที่ได้จากท้องถิ่น ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเสียหายเพราะต้นทุนค่าขนส่งที่แพงกว่า

ดังนั้นเมื่อมองภาพการตลาดเพื่อที่จะนำผลผลิตที่ได้มาทดแทนการนำเข้าเพื่อลดดุลการค้าที่เสียหายของประเทศ ยังไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้ ทั้งนี้ เนื่องจากอาจจะกล่าวได้ว่าไม้ทั้งสามชนิดยังไม่มีการตลาด โดยเฉพาะทั้งในระดับการค้าระหว่างประเทศและการตลาดภายในประเทศ การนำคุณสมบัติมาเปรียบเทียบจะนำไปด้กล่าวไปทดแทนไม้ชนิดอื่นที่มีอุปสงค์ส่วนเกิน ก็พบว่าคุณสมบัติต่าง ๆ ยังไม่เหมาะสม รวมทั้งปัญหาความยุ่งยากในเรื่องของการจัดตั้งอุตสาหกรรม และปัญหาอื่น การตลาดของไม้ทั้งสามในรูปการขายผลผลิตที่มีมูลค่าเพิ่มกว่าการผลิตเพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิง ยังไม่ประสบความสำเร็จ และคงจะสร้างปัญหาให้กับผู้ลงทุนถ้าไม่มีการแก้ไขในอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

2.3.2 การปลูกป่าใช้สอยสำหรับชนบท

จากคุณสมบัติที่ไม่เหมาะสมของไม้ทั้งสามชนิดที่ปลูกขึ้นเพื่อไปทดแทนไม้นำเข้า ประกอบกับข้อจำกัดในการนำไปเป็นวัตถุดิบ รวมทั้งอุปสรรคในการจัดตั้งอุตสาหกรรม ดังนั้นศักยภาพทางการตลาดสำหรับไม้ดังกล่าวก็คือการขายออกไปในรูปของพลังงาน ถ่านและฟืน ทั้งนี้เนื่องจากไม้ทั้งสามชนิดมีคุณสมบัติเบื้องต้นที่เหมาะสมที่จะใช้เป็นเชื้อเพลิง และการผลิตเพื่อขายเป็นเชื้อเพลิงไม่ต้องผ่านกระบวนการผลิตที่ยุ่งยาก ผลผลิตที่ได้จะไปทดแทนปริมาณไม้ฟืนหรือเชื้อเพลิงไม้ที่ประชาชน

ต้องการใช้ โดยเฉพาะในภาคครัวเรือนซึ่งยังมีอุปสงค์ต่อเชื้อเพลิงไม้จำนวนมาก แต่เชื้อเพลิงไม้ส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากการซื้อขายที่ถูกต้อง มักจะใช้วิธีการเก็บหา หรือลักลอบตัดจากป่านำมาใช้หรือจำหน่าย ดังนั้นผลผลิตจากสวนป่าที่ปลูกขึ้นจึงสามารถขายในรูปของเชื้อเพลิงไม้ทดแทนความต้องการเชื้อเพลิงไม้ที่ไม่ได้มาเนื่องจากการค้าที่ถูกต้องโดยเฉพาะในระยะเวลาที่เชื้อเพลิงไม้จากป่าธรรมชาติมีแนวโน้มที่ลดลงตามลำดับ

2.3.3 การปลูกเพื่อขายให้กับโรงงานอุตสาหกรรม

การขายผลผลิตในรูปของเชื้อเพลิงไม้ นอกจากเพื่อทดแทนไม้ที่ยังไม่มีการซื้อขายหรือทดแทนไม้ที่มีการผลิตโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ก็อาจจะผลิตเพื่อขายเป็นเชื้อเพลิงให้กับโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งมีตลาดรับซื้อเชื้อเพลิงไม้ที่แน่นอนอยู่แล้ว โดยอาจจะนำผลผลิตจากสวนป่าที่ปลูกขึ้นไปทดแทนเชื้อเพลิงไม้ที่ได้จากการเก็บหาหรือลักลอบตัด หรืออาจจะนำผลผลิตในรูปเชื้อเพลิงไม้ที่ผลิตได้จากสวนป่าไปทดแทนเชื้อเพลิงชนิดอื่น ๆ ที่อุตสาหกรรมใช้อยู่เดิม เช่น น้ำมันเตา ก๊าซหุงต้ม ถ่านหินลิกไนท์ แต่การที่จะนำพลังงานจากไม้โตเร็วที่ปลูกขึ้นไปแทนพลังงานอื่น ๆ ดังกล่าวได้มากนักน้อยเพียงใดจะขึ้นอยู่กับ การเปรียบเทียบต้นทุนของพลังงานในแต่ละชนิด ว่าต้นทุนของการใช้เชื้อเพลิงไม้โตเร็วที่ผลิตขึ้นจะได้เปรียบมากน้อยเพียงใดเมื่อเทียบกับพลังงานที่ใช้อยู่เดิม

เนื่องจากผู้ทางการตลาด ในการปลูกไม้โตเร็วในชนบท และการขายเป็นเชื้อเพลิงเพื่อป้อนโรงงานอุตสาหกรรม มีรายละเอียดในการวิเคราะห์มาก ดังนั้นจึงจะนำเสนอในบทที่ 3 ต่อไปในเรื่องของการปลูกป่าเพื่อพลังงาน

การศึกษาในบทที่ 2 ในเรื่องการผลิตและสู่ทางการตลาดได้แสดงให้เห็นว่าในเขตภาคเหนือตอนบนยังสามารถเพิ่มพื้นที่ปลูกป่าได้อีกประมาณ 9 ล้านไร่ พื้นที่ปลูกป่าโดยหน่วยงานต่าง ๆ ยังต่ำกว่าเป้าหมายอีกเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้โดยประเมินจากพื้นที่ที่กำหนดโดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กับพื้นที่ปลูกป่าหน่วยงานต่าง ๆ ปลูกสร้างไว้โดยไม่ได้คำนึงถึงสภาพความพร้อมของป่าที่ปลูกสร้างไปแล้ว ในส่วนของการปลูกป่าในภาคเอกชนก็พบว่ามีการตื่นตัวที่จะลงทุนปลูกสร้างสวนป่าเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการลงทุนปลูกเชิงพาณิชย์ของไม้ยูคาลิปตัสฯ ทำให้สามารถ

เพิ่มพื้นที่ปลูกมากขึ้น แต่เมื่อทำการพิจารณาในเรื่องของต้นทุนทางการตลาดกลับมีข้อจำกัดในเรื่องของการผลิตเพื่อไปทดแทนการนำเข้า ทำให้ผลผลิตจากสวนป่าของไม้โตเร็วทั้งสามชนิด ไม่สามารถขายในรูปผลผลิตที่มีมูลค่าเพิ่มสูง ภายในระยะเวลาอันสั้น นอกจากการขายในรูปของพลังงาน ซึ่งจะทำการศึกษาความเป็นไปได้ในบทต่อไป



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved